

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Otti Eylandt

**EUROOPASTUMINE JA EUROOPA LIIDU
IDENTITEET EESTI AJAKIRJANDUSES 2003–
2017**

Magistritöö

Juhendaja: Heiko Pääbo, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub ...../kuupäev/ kell ...../kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis ...../number/.

Retsensent: ..... /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

Lühikokkuvõte

Magistritöö keskendub euroopastumise mustri määratlemisele, Eesti ja terve Euroopa Liidu (EL) suunalise euroopastumise tuvastamisele ning EL-i identiteedi tekke uurimisele Eesti ajakirjanduses aastatel 2003 kuni 2017. EL-i identiteet tähendab käesolevas töös seda, mil määral näeb Eesti end osana EL-is. Euroopastumist ja EL-i identiteeti uuritakse Eesti üleriigilistes kvaliteetpäevalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht kvalitatiivse ja kvantitatiivse kombineeritud kontentanalüüsiga.

Töö tulemustest selgub, et EL-i teemade käsitus Eesti ajakirjanduses liigub kõikehõlmava euroopastumise mustri suunas. See tähendab, et keskendutakse nii EL-i institutsioonidele ja EL-i poliitikale kui ka teistele EL-i liikmesriikidele. Samas on EL-i teemade käsitus kaldu EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika poole. Eesti ja terve EL-i suunalise euroopastumise konstruktsiooni esineb läbi vaatlusaluse perioodi umbes kolmandikes EL-i teemalistes artiklites. Ilmneb, et Eesti on pidamas end üha enam osaks EL-ist, mida kinnitab asjaolu, et Eesti nimetamine „meieks“ on Eesti ajakirjanduses vähenenud ja terve EL-i nimetamine „meieks“ seevastu suurenenud. Ühtlasi selgub, et enim peavad kogu EL-i ühtseks „meieks“ EL-i poliitikud ja ametnikud.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	7
1.1. Euroopa avalik sfäär.....	7
1.2. Euroopastumine ajakirjanduses.....	9
1.3. Euroopa identiteet ja selle omaksvõtmine.....	14
2. Uurimisküsimused	17
3. Valim ja meetod	18
3.1. Vaatlusalune periood ja väljaanded	18
3.2. Valim.....	19
3.3. Kontentanalüüs.....	21
3.4. Kodeerimisjuhendi kategooriad	22
4. Tulemused	28
4.1. Euroopastumise mustrid.....	28
4.2. Euroopastumine Eesti ja terve EL-i suunal	31
4.3. Kes on „meie“?	35
5. Arutelu ja edasised uurimisvõimalused	39
5.1. Euroopastumise mustrid.....	39
5.2. Euroopastumine Eesti ja terve EL-i suunal	40
5.3. Kes on „meie“?	41
5.4. Muud tähelepanekud	42
Kokkuvõte	46
Summary	48
Kasutatud kirjandus.....	50
Lisad	53
Lisa 1. Kodeerimisjuhend	53
Lisa 2. Euroopastumise mustrite arvutuskäik	56

Sissejuhatus

Euroopa Liit (EL) on oma tekkeloo tõttu omapärasel olukorras. Ühelt poolt suureneb samm-sammult EL-i institutsioonide riikideülene valitsemine. Teisalt ei jõua EL-i avaliku sfääri kujunemine valitsemisele järele. Kommunikatsiooniprobleemid või lihtsamalt öeldes vähene suhtlus EL-i institutsioonide ja EL-i elanike vahel on andnud ainekse paljudeks lõputöödeks Tartu Ülikoolis (näiteks: Adojaan, 2005; Veermäe, 2007; Pullerits, 2007; Lass, 2010 ja 2013), on pälvinud tähelepanu ajalehtede juhtkirjades ning pakkunud huvi nii arvamuskirjanduse kirjutajatele kui ka paljudele akadeemilise kirjanduse autoritele (nt Priks ja Veebel, 2004). Probleemidena on välja toodud madalat valimisaktiivsust Euroopa Parlamendi valimistel, väheseid teadmisi EL-i institutsioonidest ja Euroopa ühtse avaliku sfääri puudumist või selle puudulikkust. Kõige taustal on laia kõlapinda saanud termin – demokraatia defitsiit.

Aastate jooksul on paljud autorid vaieldud, kas Euroopa avaliku sfääri tekkimine on üldse võimalik või on ühise keele, meediaruumi ja Euroopa identiteedi puudumine selleks liiga suur takistus. Ent on ka neid, kelle hinnangul on Euroopa avalik sfäär juba olemas. Viimase kahe kümnendi jooksul on küll hoo sisse saanud mitmed EL-i poliitikale keskenduvad väljaanded (nt EURACTIV, EUobserver, Politico Europe), ent ükski neist pole kättesaadav kõikides EL-i ametlikes keeltes. Seetõttu ei jõua nimetatud väljaanded kõikide eurooplasteni, pigem jälgivad neid poliitikud, ametnikud ja vaatlajad. Nõnda on laiema ühise meediaruumi EL-i teemaliste uudiste edastamisel ja analüüsimisel endiselt peamine roll iga liikmesriigi kohalikul ajakirjandusel.

Kohaliku ajakirjanduse jaoks on tavapäraselt esmatähtsad aga riigisiselised teemad, mistõttu liigituvad EL-i uudised sageli rubriiki „välismaa“ ja saavad nõnda ka vähem tähelepanu. Samuti on kohalik ajakirjandus soodne pinnas vaatamiseks EL-i oma riigi mätta otsast. Mitmed uuringud (nt Brüggemann ja Kleinen-von Königslöw, 2009; Alarcón, 2010) ongi kinnitanud, et EL-i nähakse erinevate riikide kohalikes ajalehtedes väga eri moodi.

Värskematest sündmustest on tähelepanuväärseim Ühendkuningriigi lahkumine EL-ist, mille üheks põhjuseks on peetud samuti puudulikku või kallutatud kommunikatsiooni liikmesriigi elanike ja liidu vahel. Ühendkuningriigi puhul on märkimisväärne, et märke EL-i suunas tõrjuvale suhtumisele võis saareriigist märgata juba varem. Viie erineva EL-i liikmesriikide ajalehtede võrdlev uuring näitas, kuidas Ühendkuningriigi ajaleht The Times oli võrreldes teiste liikmesriikide väljaannetega olnud läbi aastate kõige isepäisem ja vähem huvitatud EL-i lõimumisest (Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw, 2009a: 37–39). Seega võis Ühendkuningriigi ajakirjanduse pikaajaline tõrjuv hoiak EL-i suhtes olla üheks teguriks, miks otsustasid 2016. aastal saareriigi elanikud hääletada EL-ist väljaastumise poolt.

Eestis pole EL-i teemalises arutelus nii äärmuslik küsimus nagu liidust lahkumine laialdasemat kõlapinda saanud. Ilmselt seetõttu, et Eesti on saanud keskmisest madalama jõukuse tõttu pigem nautida liikmeks olemise hüvesid ja pole pidanud lõivu maksma. Pealegi on Eesti olnud EL-i liige alles 14 aastat. Millise jälje on aga EL jätnud Eesti ajakirjandusse ehk kui palju esineb euroopastumist ja milline on selle muster? Mil määral näeb Eesti end osana EL-ist? Ning kas ja kuidas on nimetatud näitajad liikmeks olemise aja jooksul muutunud? Just nendele küsimustele järgnev töö vastust otsibki.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Järgnevas peatükis antakse ülevaade magistritööks vajalikest teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest.

1.1. Euroopa avalik sfäär

EL-i teemalist akadeemilist debatti saatsid läbi aastate küsimused: kas Euroopas on avalik sfäär; kas selle teke on üldse võimalik ning kui see peaks juba olemas olema, siis kuidas seda ära tunda. Nii võiski teoreetikud jagada kolmeks: ühed, kelle hinnangul polnud Euroopa avaliku sfääri teke ühise keele, meediaruumi, kogukonna, identiteedi ja riigita võimalik; teised, kelle arvates sai Euroopa avalik sfäär eksisteerida üksnes juhul, kui arutelu eri riikides samade teemade üle toimub samal ajal ja toetudes samale raamistikule; ning kolmandad, kelle hüpoteesi kohaselt riikidevaheline kommunikatsioon juba leidis aset, ehkki selgete märkide tuvastamine vajas edasist uurimist (Brüggemann, 2005: 58–59).

Kõigi kolme koolkonna seisukohtadele leidub viiteid nii uuringutes kui ka akadeemilises kirjanduses. Näiteks Heikkilä ja Kunelius (2006) viisid läbi semistruktureeritud kvalitatiivsed intervjuud 149 ajakirjanikuga 10-st Euroopa riigist ja järeldasid, et kohalikust ajakirjandusest ei teki Euroopa avalikku sfääri. Konohovs (2011) intervjueris samal meetodil aga EL-i teemasid kajastavaid Läti ajakirjanikke ja võrdles intervjuude tulemusi samade väljaannete tegeliku meediakajastusega. Ta leidis, et sarnaselt mitmetele teistele liikmesriikidele „kodustatakse“ ka Läti ajakirjanduses EL-i teemasid, mis aga ei toeta Euroopa avaliku sfääri teket.

Tingimusliku Euroopa avaliku sfääri olemasolu puhul leidis sageli viitamist Risse (2003), kelle järgi pidi olema selleks täidetud järgmised kolm tingimust. Esiteks eeldas see, et tervet liitu hõlmavaid olulisi teemasid arutletakse samal ajal eri riikides sarnasel moel. Teiseks eeldas Risse nende teemade arutlemisel toetumist samale raamistikule, tähendusstruktuuridele ja samadele tõlgendusmustritele. Kolmandaks nägi ta, et hargmaistunud kogukonna liikmed peavad suhtlemisel üksteist tunnustama võrdväärsete

partneritena samas diskursuses, mis raamistab kõnealuseid probleeme Euroopa ühisteks probleemideks.

Viimase kümnendi jooksul on aga hakanud levima idee, millele viitas juba Gerhards (2001) sajandivahetuse paiku. Selle järgi on Euroopa avalik sfäär riikide kohalike avalike sfääride euroopastumise tulemus. Euroopastumine ei tähenda juba ammu enam üksnes ametlikku protsessi, mida edendavad ja kannavad valitsused, eliit ning institutsioonid, sest Euroopa ühiskonda kujundavad ka sotsiaalsed jõud, mis ei pruugi olla seotud Euroopa poliitilise projektiga (Delanty ja Rumford, 2005). Kohalike avalike sfääride euroopastumise loogika järgi ei pea Euroopa avaliku sfääri tekkeks olema täidetud ridamisi tingimusi, nagu Risse on varem välja pakkunud, ehkki ka tõestusi nende täitmise kohta on järjest enam (Risse ja Grabowsky, 2008: 12). Kuigi avalikku sfääri loovad olulisemad riigitegelased ja institutsioonid, on nende ideede avalikkuseni kandmisel oluline roll ajakirjandusel (Taylor, 2004; Heikkilä ja Kunelius, 2006: 63 kaudu). Seega, saamaks teada, kuidas on kohalik avalik sfäär euroopaastunud, on üks võimalus uurida, milline näeb euroopastumine välja kohalikus ajakirjanduses.

Uuringud aga näitavad, et EL-i nähakse eri riikide ajakirjanduses erinevalt. Näiteks on seda täheldanud Alarcón (2010), kes uuris Prantsusmaa, Hispaania ja Ühendkuningriigi ajalehti ja intervjueris ajakirjanikke. Tulemused näitasid suuri erinevusi EL-i teemade kajastamisel sõltuvalt rahvusest ja poliitilistest vaadetest. Euroopastumise eri mustreid erinevate riikide ajalehtedes täheldasid ka Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow (2009). Vanemate liikmesriikide nagu Saksamaa, Ühendkuningriigi ja Iirimaa meediapilti analüüsides on leitud, et ehkki eri riigid arutavad samu EL-i teemasid, rõhutavad nad siiski kohalike teemade olulisust (Thiel, 2011: 168). Sama on märgata olnud ka uute liikmesriikide puhul. Näiteks Poola ajakirjandust uurides on täheldatud, et Euroopa teemad on olulised üksnes juhul, kui need mõjutavad oluliselt igapäevaelu, vastasel juhul jäävad need kohalike teemade varju (Lewandowska-Tomaszczyk ja Tomaszczyk, 2012: 255). Seega võib järeldada, et hoolimata liitu kuulumise ajast jäädakse liikmesriikide kohaliku avaliku sfääri euroopastumisel vaatama EL-i ikkagi oma mätta otsast.

Käesolevas töös kasutatakse Euroopa avaliku sfääri üht kõige hiljutisematest lähenemistest, mille järgi on see riikide kohalike avalike sfäärade euroopastumise tulemus. Magistritöö vaatab EL-i Eesti perspektiivist, mis tähendab, et Eesti on lähtekoht. Seetõttu käsitletakse selles töös kohaliku avaliku sfäärina Eesti ajakirjandust. Ühtlasi vajab märkimist, et kuna ka akadeemilises kirjanduses üldjuhul ei eristata Euroopa ja EL-i avalikku sfääri – nagu ei eristata euroopastumist ja EL-istumist –, ei tehta neil vahet ka selles töös.

1.2. Euroopastumine ajakirjanduses

Mida aga tähendab euroopastumine ja kuidas seda märgata ajakirjanduses? Euroopastumise tõlgendusi on tänaseks mitmeid. Algse definitsiooni puhul viidatakse sageli Robert Ladrechile (1994: 69), kelle käsitlemise järgi tähendab see poliitika suuna ja vormi ümberkujundamise järk-järgulist protsessi, mille tulemusena Euroopa Ühenduse (EL-i üks eelkäijatest) poliitiline ja majanduslik dünaamika saab osaks riikide poliitikast ja otsustamisprotsessist. Ladrechi sõnastusest jääb kõlama, et euroopastumine on protsess, mille käigus saab EL-i poliitika osaks liikmesriikide poliitikast. Loogiliselt järeldades peab seega EL-i poliitika kuskilt tulema ja jõudma liikmesriikideni.

Veidi hiljem on Radaelli (2003: 30) algset sõnastust täpsustanud ja öelnud, et euroopastumine on protsess, mille käigus: a) konstrueeritakse, b) laiendatakse, c) institutsionaliseeritakse formaalsed ja mitteformaalsed reeglid; protseduurid; poliitikaparadigmad; stiilid; moodused, kuidas „asju tehakse“ ja jagatud uskumused ning normid, mis on esmalt määratletud ja konsolideeritud EL-i otsustusprotsessides ning seejärel liidetud siseriiklike diskursuste loogikasse, identiteetidesse, poliitilistesse struktuuridesse ja avalikesse poliitikatesse. Lisaks poliitika ja otsustamisprotsessi täpsustamisele konkretiseerib Radaelli definitsioon ka protsessi lähtekoha. See on koht, kus toimuvad EL-i otsustusprotsessid. Kuivõrd EL-i põhilised otsused võetakse vastu EL-i institutsioonides, võibki järeldada, et euroopastumise lähtekohtadeks on EL-i institutsioonid.

Nagu eelnevalt viidati, ei tähenda euroopastumine enam ammu ametlikku protsessi (Delanty ja Rumford, 2005) ja riigitegelaste ja institutsioonide avaliku sfääri loomisel

on nende ideede avalikkuseni kandmisel oluline roll ajakirjandusel (Taylor, 2004; Heikkilä ja Kunelius, 2006: 63 kaudu). Seega, et tuvastada euroopastumist avalikus sfääris, võib uurida, kuidas see avaldub ajakirjanduses. Kui selle loogikaga liita Ladrechi ja Radaelli lähenemised, võib järeldada, et euroopastumist saab ajakirjanduses märgata juhul, kui ajakirjanduses kajastatav poliitiline arutelu (objekt) toimub esmalt EL-i institutsioonides (asukoht) ja saab seejärel osaks teistele riikidele (sihtriik). Seega, et tuvastada euroopastumine ajakirjanduses, tuleb teada saada:

1. Mis on objekt ehk mis on artiklis käsitletav EL-i teema?
2. Mis on asukoht ehk kus asub sündmuste ja tegevuse toimumiskoht?
3. Millisele riigile (või millistele riikidele) EL-i teema on suunatud?

Kuivõrd magistritöö vaatleb EL-i Eesti perspektiivist, on töö fookus euroopastumisel Eesti ja terve EL-i suunal. Viimasel seetõttu, et institutsioonide tervele liidule suunatud sõnumid on eelduslikult mõeldud ka Eestile. Konstruktsiooni – EL-i teema, mis tuleb EL-i institutsioonist ja on suunatud sihtriikidele – nimetatakse käesolevas töös edaspidi euroopastumise definitsiooni järgseks konstruktsiooniks. Euroopastumist vaadeldakse käesolevas töös ühesuunalise protsessina. See tähendab, et jälgitakse EL-i institutsioonidest alguse saavaid sõnumeid, mis on suunatud tervele EL-ile ja Eestile. Võimalik vastassuunaline euroopastumine ehk Eestist alguse saavad ja ülejäänud EL-ile suunatud sõnumid jäävad vaatluse alt välja.

Euroopastumist on ajakirjanduses varasemalt uuritud mitmel erineval moel. Näiteks Marinella Belluati (2016) võttis vaatluse alla 2014. aasta Euroopa Parlamendi valimised. Eeskätt jälgis ta, mis mõju oli parlamendi 2013. aasta resolutsioonil, mis muutis nähtavaks parlamendi fraktsioonide kandidaadid Euroopa Komisjoni presidendikohale. Muuhulgas keskendus uurimus ka euroskeptilisuse ja soolise võrdõiguslikkuse mõjule euroopastumisel Euroopa Parlamendi valimisdebati kontekstis. Belluati võrdles parlamendivalimiste teemalisi artikleid viie EL-i suurriigi ajalehtede (The Guardian, Ühendkuningriik; Le Monde, Prantsusmaa; El Pais, Hispaania; La Stampa, Itaalia; ja Süddeutsche Zeitung, Saksamaa) veebiuudistes. Nagu töö autor ka ise tulemustes märkis, näitas euroskeptilisus paradoksaalselt kõige tugevamaid märke euroopastumisest valimisdebatis. Seevastu jäi aga soolise võrdõiguslikku temaatika

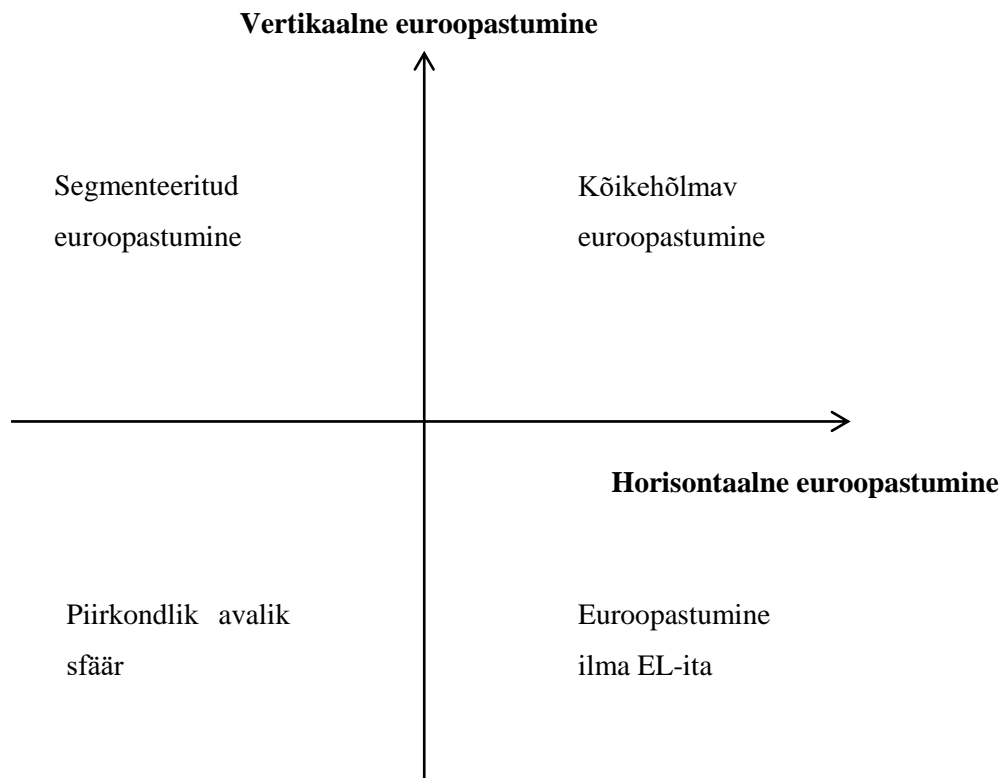
piisava tähelepanuta. Kokkuvõtvalt jõudis Belluati analüüsi tulemusel järeldusele, et avaliku sfääri euroopastumine on üha enam tugevnemas.

Caroline de la Porte ja Arjen Van Dalen (2016) uurisid aga EL-i sotsiaalmajandusliku strateegia meediakajastuse euroopastumist. Autorid põhjendasid töö fookuse valikut sellega, et kuna EL-i sotsiaalmajanduslikul strateegial on oluline roll Euroopa avaliku sfääri kujundamisel ja EL mõjutab liikmesriikide avalikku poliitikat järjest enam, vajab EL-i tasandi poliitika rohkem ühiskondlikku arutelu ja tähelepanu. De la Porte ja Van Dalen võtsid vaatluse alla nelja riigi ajalehed ajavahemikus 2000–2010. Seejuures vaadeldi igast riigist kaht, nii vasak- kui parempoolse profiiliga väljaannet (Le Monde ja Le figaro Prantsusmaalt, Politiken ja Jyllands Posten Taanist, Gazeta Wyborcza ja Rzeczpospolita Poolast ning The Guardian ja The Times Ühendkuningriigist). De la Porte ja Van Dalen jõudsid järeldusele, et ajakirjanduse tähelepanu EL-i majanduskasvu ja tööhõive küsimustele on piiratud, see ei kasva aja jooksul ja nende teemade käsitus lähtub eeskätt EL-i enda kõneaine kujundamisest. Konkreetsetele teemadele keskendumine oli sarnane kõigis neljas riigis ja seejuures figureerisid EL-i sotsiaalmajanduslike teemade käsitluses alati EL-i poliitikut ja ametnikud. Ehkki De la Porte ja Van Dalen täheldasid EL-i sotsiaalmajanduslike teemade meediakajastuse euroopastumist, osalevad selles debatis üksnes EL-ist huvitatud osapooled.

Kui Belluati ning De la Porte ja Van Dalen vaatlesid euroopastumist konkreetsete teemade keskselt ja varasemalt olid paljud uuringud keskendunud avaliku arutelu üldlülise euroopastumise mõõtmisele, siis Michael Brüggemann ja Katharina Kleinen-von KönigsLöw löid oma 2009. aastal ilmunud artiklis „Why Europeanization Shows a Different Face in Different Newspapers“ teoreetilise mudeli, mis tuvastab ja selgitab ajalehtede sisu euroopastumise erinevaid mustreid. Kuivõrd ka käesoleva magistrilöö eesmärk on üksikute teemade või sündmuste asemel vaadelda euroopastumist ajakirjanduses üldisemalt, tutvustatakse Brüggemanni ja Kleinen-von KönigsLöw' tööd veidi lähemalt. Kuna aga antud töös ei võrrelda erinevate riikide ega ka sama riigi ajalehti, puudub erinevalt Brüggemanni ja Kleinen-von KönigsLöw' uurimusest vajadus eri väljaannetele omaste euroopastumise mustrite selgitamiseks. Seetõttu võetakse selles

töös eeskju nimetatud mudeli esimesest poolest ehk euroopastumise mustri tuvastamist.

Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw näevad Euroopa avaliku sfääri hargmaistumist mitmemõõtelise ja pikaajalise protsessina. Nad ühendasid Deutch'i (1953) hargmaistumise tõlgenduse, mille järgi tähendab see piiriülest tihedat vastastikust suhtlemist ehk kommunikatsiooni horisontaalsel teljel, ning Koopmansi ja Erbe (2004) väite, et euroopastumisel on ka vertikaalne mõõde. Vertikaalse euroopastumise all peavad Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw silmas suuremat tähelepanu Brüsselis toimuvale, horisontaalse all aga huvi teistes EL-i liikmesriikides toimuva suhtes. Horisontaalse euroopastumise puhul märgivad autorid, et see ei tähenda ainult teiste EL-i riikide mainimist, vaid tugevamat keskendumist sündmustele ja arutelule neis riikides. See eeldab teistest EL-i riikidest pärit kõneisikutele rohkemat sõna andmist (Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw, 2009a: 28–29). Lähtudes eelnevalt kirjeldatust eristavad autorid euroopastumisel nelja mustrit (vt joonis 1).

Joonis 1. Euroopastumise neli mustrit (Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw, 2009a: 29–30)

Tabel 1. Euroopastumise mõõtmel

Mõõde	Näitaja	Rakendamine
Vertikaalne	EL-i institutsioonide nähtavus	Kas artiklis on mainitud EL-i institutsioone?
	Fookus EL-i poliitikal	Kas artikli peamine fookus on EL-i poliitikal?
Horisontaalne	Fookus teistel EL-i liikmesriikidel	Kas artikli peamine fookus on EL-i liikmesriikidel?
	Teistest EL-i liikmesriikidest pärit kõneisikute sõnavõtu pikkus	Kas teistest EL-i liikmesriikidest pärit kõneisik saab artiklis sõna rohkem kui ühes lauses?

(Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow, 2009a: 34)

Vertikaalse ja horisontaalse euroopastumise mõõtmiseks kasutasid Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow mõlema mõõtmel jaoks kahte näitajat. Vertikaalset mõõdet analüüsi EL-i institutsioonide nähtavuse ja artiklite fookusega EL-i poliitikal. Horisontaalset mõõdet vaadeldi aga läbi artiklite fookuse teistel EL-i riikidel ja teistest EL-i liikmesriikidest pärit kõneisikute rohkema sõnasaamise (vt tabel 1).

Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow võtsid loodud mudeliga vaatluse alla viie erineva riigi ajalehed (Die Presse, Austria; Frankfurter Allgemeine Zeitung, Saksamaa; The Times, Ühendkuningriik; Le Monde, Prantsusmaa ja Politiken, Taani) ning nende vaatlusalune ajaperiood sisaldas aastaid 1982, 1989, 1996 ja 2003. Kuna nende eesmärk oli võrrelda ajalehti, ei keskendunud autorid mustrite võimalikule muutumisele ajas. Uuringut selgitavas artiklis märkisid autorid, et peale Le Monde'i oli kõikide teiste ajalehtede euroopastumise tase aastate vältel sama, sest iseloomulik muster oli neis väljaannetes juba välja kujunenud ning polnud vähimatki märki, et need võiksid muutuda (Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow, 2009b: 11).

Kui nimetatud ajalehed on kõik vanematest EL-i liikmesriikidest, siis Eesti on vaatlusalusel perioodil ehk vahemikul 2003 kuni 2017 (täpsem selgitus alapeatükis „3.1 Vaatlusalune periood ja väljaanded“) otsustanud esiteks liituda EL-iga ja teiseks õppinud nende aastatega EL-i tundma. Seega tasubki uurimist, milline on euroopastumise muster Eesti ajakirjanduses ja kas see on kuidagi kogu selle aja jooksul muutunud. Nõnda võrreldaksegi käesolevas töös väljaannete asemel sama riigi ajakirjanduse eri ajaetappe. Teine peamine erinevus viidatud tööga on see, et kui nemad võtsid vaatluse alla kõikvõimaliku poliitilise diskussiooni ajalehtedes ehk mitte ainult EL-i teemad ning kaasasid valimisse ka juhtkirjad, kommentaarid ja kolumnid, siis selles töös vaadeldakse üksnes EL-i teemadele keskenduvald uudisartikleid (täpsem selgitus alapeatükis „3.2. Valim“).

Brüggemann ja Kleinen-von KönigsLöw otsisid artiklitest vastuseid tabelis 1 toodud küsimustele. Nii said nad iga ajalehe kohta tulemuse protsentides. Võrdlevale graafikule kandsid nad ainult erisused kõikide artiklite keskmisest, mis ilmestas hästi euroopastumise erinevaid mustreid eri riikide ajalehtede põhjal. Sama moodust tulemuste esitlemiseks, arvestades eelnevalt märgitud erinevusi, kasutatakse ka selles töös.

1.3. Euroopa identiteet ja selle omaksvõtmine

Kangaspuro (2007: 9) on nimetanud EL-i konstrueeritud ühiskonnaks ja viidates Benedict Anderssoni ideele on ta kirjutanud, et EL-i võib pidada ka väljamõeldud kogukonnaks. Tema kirjelduse järgi tähendab see, et EL on tahtlikult ülesehitatud majanduslik ja poliitiline ühiskond ning selle identiteet põhineb konstrueeritud ideele Euroopa ajalugudest, väärtustest ja identiteetidest. Kangaspuro (2007: 9) möönab, et Euroopa ehk riikidevahelise identiteedi konstrueerimise keerukus kaasaegsetele rahvusriikidele tuleneb Euroopa mineviku, oleviku ja tuleviku vastuolulistest ja võistlevatest tõlgendustest iga rahvuse poolt.

Wiesneri (2007: 46–47) järgi tähistab Euroopa identiteet normatiivsest perspektiivist Euroopa Liidu rahva enesemääratlust, ent praktikas tähendab Euroopa identiteedi

konstruktsioon aga EL-i identiteedi ja ühiste ühiskonnakorralduslike väärtuste minimaalse taseme arengut. Normatiivse tingimusena peavad tema käsitlese järgi väärtused ja identiteedi mustrid tagama mitmekesisuse tunnustamise. Wiesner (2007: 46–47) kirjeldab Euroopa identiteeti kui oma iseloomult mitmetasandilist identiteeti, tehes samal ajal järeleandmisi erinevate rahvuslikele identiteedimudelitele. Sellest hoolimata näeb ta Euroopa identiteedi ülesehituses sarnasusi rahvuslikele identiteetidele, sest see areneb samuti diskursiivselt, võib olla mõjutatud sotsiaalmajanduslikest teguritest ja struktuuridest ning on seotud terminiga 'teised' ja on viiteks müütide loomisele.

Risse ja Grabowsky (2008: 12) on aga järeldanud, et mitme identiteedi olemasolus pole enam midagi tavatut ning Euroopa identiteet saab olla põimunud rahvusliku identiteediga. Sarnast mõttekäiku on täiendanud Checkel ja Katzenstein (2009), kelle väitel ei ole olemas üht kindlat Euroopa identiteeti, vaid neid on mitu. Hoolimata Euroopa integratsiooni kiirenemisest, mis mitmete tegurite mõjul killustab ühtset Euroopa identiteeti, leiavad nad ka, et see püsib paindlikuna erinevatele tõlgendustele ehk sõltub religioonist, liitu kuulumise ajast (n-ö vana ja uus Euroopa) ja suhtumisest riikidevahelisse liitu (Brüsseli-keskne EL, ksenofoobne natsionalism, kosmopoliitiline eurooplus, globaliseerumisevastatus, euroskeptitsism). Euroopa identiteedid tekivad Checkeli ja Katzensteini (2009) järgi erinevate projektide ja protsesside liitumisel ning segunemisel. Risse ja Grabowsky (2008: 12) leidsid ka, et euroopastunud avaliku sfääri teke aitab Euroopa identiteedi tekkimisele kaasa. Samuti võib nende hinnangul hargmaistunud kogukonna suhtluses täheldada, et eurooplased ei nimeta teisi eurooplasi enam välismaalasteks, vaid kohtlevad neid võrdväärsete partneritena avalikus sfääris.

Seega, ehkki EL-i võib pidada tehislikuks ühiskonnaks, ei välista see, et EL-i elanikel tekib lisaks oma koduriigi identiteedile ka EL-i identiteet. Eelduslikult aitab selle kujunemisele kaasa avaliku sfääri euroopastumine, liiduvälised osapooled (näiteks kolmandad riigid) ning selle tekkimisest annab kinnitust asjaolu, et EL-i elanikud ei pea üksteist võõrasteks. Nõnda tasubki uurida, kas akadeemilises kirjanduses öeldu kehtib ka Eesti avalikus sfääris. Ehk kas Eesti ajakirjanduses saab märgata muutust, et teistest eurooplastest saavad Eesti ajakirjanduses võrdväärsed partnerid ja vastupidi ehk erisus

„meie“ ja „nende“ vahel kaob. Ühtlasi tasub jälgida, mis teemade puhul tähendab „meie“ ainult Eestit ning mis teemade puhul tervet EL-i? Eristamaks, kes on „meie“, võib osutuda vajalikuks jälgida ka, kes on „nemad“. Taaskord tasub rõhutamist, et kuivõrd akadeemilises kirjanduses ei tehta reeglina vahet Euroopa ja EL-i identiteedil, ei eristata neid ka käesolevas töös. Ent selguse huvides nimetatakse seda, mil määral näeb Eesti end osana EL-is, EL-i identiteediks. Kuivõrd töö lähtekoht on Eesti, siis eelduslikult peetakse Eesti ajakirjanduses „meieks“ Eestist pärit inimesi ja „nendeks“ nii teisi eurooplasi kui kolmandatest riikidest pärit inimesi.

2. Uurimisküsimused

Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohade peatükis kirjeldatu põhjal on järgnevalt välja toodud magistritöö kolm põhilist uurimisküsimust.

Töö keskendub euroopastumise mustri määratlemisele, Eesti ja terve Euroopa Liidu suunalise euroopastumise tuvastamisele ning EL-i identiteedi tekke uurimisele Eesti ajakirjanduses aastatel 2003 kuni 2017. Magistritöö esimene uurimisküsimus tugineb Brüggemanni ja Kleinen-von Königslovi (2009a: 34) loodud teoreetilisele mudelile, mis võimaldab tuvastada ajalehtede sisu euroopastumise erinevaid mustreid. Töö teine siht on tuvastada, kuidas EL-i teemad Eesti ajakirjanduses konstrueeritakse ja kui palju esineb Eesti ja terve EL-i suunalist euroopastumist ning see põhineb euroopastumise erinevatel tõlgendustel. Kolmanda küsimusega jälgitakse, mil määral näeb Eesti end osana EL-ist. Selle eesmärk on tuvastada, kas eristus „meie“ ja „nende“ vahel väheneb ka Eesti ajakirjanduses, nagu seda on teoreetikud märganud mujal Euroopa avalikus sfääris.

- 1. Millised on euroopastumise mustrid Eesti ajakirjanduses aastatel 2003–2017?**
- 2. Kuidas konstrueeritakse EL-i teemad Eesti ajakirjanduses ning kui palju esineb euroopastumist Eesti ja terve EL-i suunal aastatel 2003–2017?**
- 3. Kes on EL-i teemade käsitlemisel Eesti ajakirjanduses „meie“ ning kuidas see muutub erinevate teemade ja tegelaste puhul ning aja jooksul?**

3. Valim ja meetod

Järgnevalt kirjeldatakse magistritöö vaatlusaluse perioodi ja väljaannete valikut, valimi moodustamise põhimõtteid, uuringus kasutatavat meetodit ehk kontentanalüüsi ja selgitatakse kodeerimisjuhendi kategooriaid koos näidetega.

3.1. Vaatlusalune periood ja väljaanded

Vaatlusalune ajaetapp ulatub 2003. aasta algusest kuni 2017. aasta lõpuni ehk on kokku 15 aastat. 2003. aasta algus on perioodi alguseks valitud seetõttu, et sel aastal toimus Eestis EL-iga liitumise referendum ehk Eesti polnud veel isegi otsustanud, kas liitub EL-iga või mitte. 2003. aasta esimeses pooles arutati ajalehtedes palju EL-iga liitumise positiivsete ja võimalike negatiivsete tagajärgede üle. Nõnda võib öelda, et EL-i identiteedi kujunemine oli Eesti avalikkuse jaoks veel algusjärgus.

Periood lõpeb aga 2017. aasta lõpuga. Teatavasti nihkus Euroopa Liidu Nõukogu eesistumine Eesti jaoks Ühendkuningriigi EL-ist välja astuma hakkamise tõttu pool aastat varasemaseks. Seega pidas Eesti oma esimese eesistumise justnimelt 2017. aasta teises pooles, mitte 2018. aasta esimesel poolaastal, nagu algselt planeeritud. Eesistumist nimetati nii ametnike, poliitikute kui ajakirjanduse poolt Eesti küpsuseksamiks EL-is. Seega on vaatlusalune periood kahe küllaltki märgilise verstaposti ehk liitumiseelse arutelu ja küpsuseksamiks nimetatud eesistumise vahel.

15-aastane periood avaldas mõju ka vaatlusaluste ajakirjandusväljaannete valimisele. Eeskätt arhiivide puudulikkuse tõttu polnud võimalik vaatluse alla võtta ühegi tele- ega raadiokanali uudiseid. Selle aja jooksul on nii veebiuudisteportaalid kui ka nende arhiivid olnud suures muutuses. Näiteks Õhtulehe arhiiviotsing algab alles 2008. aastast. Samal aastal käivitati ka ERR-i uudisteportaal, ent sellel puudub siiani arhiiviotsingusüsteem. Seetõttu osutusid kõige stabiilsemaks uurimisobjektiks paberajalehed.

Vaatlusalusel perioodil on järjepidevalt ilmunud neli üleriigilist ajalehte: Postimees, Eesti Päevaleht, Õhtuleht ja Äripäev. Kuivõrd Õhtuleht on tabloidajaleht, mis

keskendub ka oma ametliku tutvustuse järgi pigem meelelahutusele¹, mis ei ühti magistritöö eesmärgiga, jäi see vaatlusalustest ajalehtedest välja. Väljaande spetsiifika ja töö mahu kontrolli all hoidmiseks otsustas autor jätta vaatlemata ka majandusuudistele keskenduva Äripäeva. Seega vaatleb käesolev magistritöö kaht üleriigilist kvaliteetpäevalehte: Postimeest ja Eesti Päevalehte. Kuna töö eesmärk on saada ülevaade euroopastumisest ja EL-i identiteedist Eesti ajakirjanduses laiemalt, siis väljaandeid ei võrrelda, vaid neid käsitletakse kui Eesti ajakirjandust tervikuna.

3.2. Valim

Tabel 2. Valim aastate ja väljaannete lõikes. Postimees on märgitud sinisega, Eesti Päevaleht punasega.

2003	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2004	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2005	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2006	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2007	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2008	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2009	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2010	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2011	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2012	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2013	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2014	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2015	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2016	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets
2017	Jaan	Veeb	Märts	Apr	Mai	Juuni	Juuli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dets

Viieteistkümne aasta pikkusest perioodist representatiivse valimi saamiseks võeti eeskuju konstrueeritud nädala valimi moodustamise (Riffe et al, 1993) loogikast. Selle järgi piisab ajalehtede sisust esindusliku valimi saamiseks vaadeldes ühest nädalast esmaspäeva, teisest teisipäeva, kolmandast kolmapäeva jne. Käesoleva töö lähtekogumist artiklite välja valimine konstrueeritud nädala meetodiga tähendaks aga juba iseenesest väga mahukat tööd. Seetõttu läheneti valimi moodustamisele veidi loomingulisemalt.

¹ <http://www.egrupp.ee/ettevotted/sl-ohtuleht>

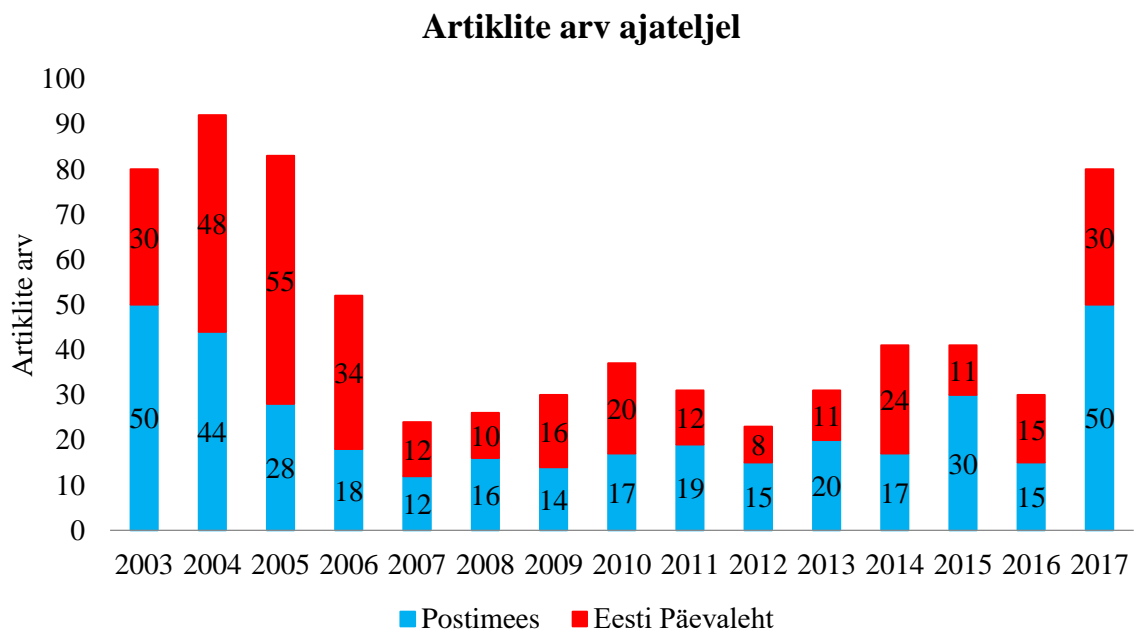
Nimelt vaadeldakse perioodi kolmeaastaste etappide kaupa. Kolmeaastane etapp võimaldab kvartalite kaupa katta kõik kuud: esimesest aastast jaanuar, teisest aastast veebruar ja kolmandast märts; esimesest aastast aprill, teisest mai, kolmandast juuni jne. Kuna vaatlusaluseid väljaandeid on kaks, siis vahelduse ja võrdse jaotuse huvides vahelduvad väljaanded nii ühe aasta sees kui ka kolmeaastaste etappide lõikes (vt tabel 2).

Valimi moodustab Postimehes ja Eesti Päevalehes vaatlusalusel perioodil ilmunud uudisartiklite kirjalik tekst. See tähendab, et vaatluse alt jäid välja arvamused artiklid (sh juhtkirjad), olemuslood ja muud publitsistlikud žanrid. Seda esiteks põhjusel, et hoida töö valimi mahtu kontrolli all; kui ka seetõttu, et arvamused artiklid ja muud publitsistlikud žanrid erinevad uudistest reeglina allikate arvu ja stiili poolest. Eelduslikult saab ühes uudises sõna mitu allikat, mis hoiab ka uudise tasakaalus. Seevastu arvamused artiklid on enamasti ühe inimese subjektiivne mõtteavaldus. Nõnda poleks need omavahel võrreldavad ühikud. Kuivõrd töö kolmest uurimisküsimusest kaks keskenduvad euroopastumisele, võib ühtlasi eeldada, et EL-i teemalised arvamused artiklid pole selleks kõige sobivamad uurimisobjektid. Reeglina avaldatakse arvamused lugudes meelt, mitte ei kirjeldata näiteks EL-i poliitika toimimist. Samuti jäi töö autorile valimit moodustades subjektiivne mulje, et EL-i teemalisi arvamused artikleid esines võrdlemisi vähe ja periooditi hüplikult. Vaatluse alt jäi välja ka visuaalne materjal: fotod, joonised ega tabelid. Analüüsiühik on üks artikkel.

Kuivõrd nii Postimehe kui Eesti Päevalehe internetiarhiivi otsingusüsteemid ei võimaldanud arhiivivaadet vaatlusaluse perioodi algusaastate kohta, tuli valimi moodustamist alustada raamatukogust paberlehti sirvides. Edasiste aastate puhul oli juba võimalik valimi otsinguid teha interneti vahendusel. Mõlema väljaande arhiivotsingutes kasutati otsingusõna „Euroopa“, et vähendada lähtekogumi hulka. Otsingutulemustest sai paberlehe lugusid ainult veebis ilmunud lugudest eristada ilmumisaaja järgi. Enamasti ilmusid need läbivalt samal kellaajal südaöö paiku, näiteks 00:00, või kohati ka varahommikul, näiteks 4:30. Alates 2008. detsembrist tekkis aga Postimehega mõnel vaatlusalusel kuul probleem, sest paberlehe artiklite eristamine kellaaja järgi ei toiminud sel perioodil. Seetõttu tuli ka selle perioodi valimi

moodustamiseks kasutada paberlehti. 2014. detsembrist muutus Postimehe paberleheartiklite ilmumise kellaaeg veebis 23:59-ks, mis tähendas, et esimese kuupäeva artiklite leidmiseks tuli nihutada otsinguaeg eelmise kuu viimasele päevale.

Valimisse sobisid artiklid, mille fookus oli EL-i teemal või oli EL loo üks osapool. Kui artikkel keskendus mõne EL-i liikmesriigi sündmustele (näiteks tähelepanuväärne sisepoliitiline sündmus, valimised jm), mis polnud kuidagi seotud EL-iga, siis need jäid artiklid valimist välja. Lähtuti põhimõttest, et Euroopa riikide olulisi sündmusi kajastaks Eesti ajakirjandus sõltumata EL-ist. Valimisse osutus valituks 701 artiklit (vt joonis 2).

Joonis 2. Valimisse kuuluvate artiklite arv aastate ja väljaannete lõikes.

3.3. Kontentanalüüs

Kontentanalüüs (ka sisuanalüüs) on sotsiaalteadustes laialdaselt kasutatud uurimismeetod, sest see võimaldab uurijal seda hõlpsasti kohandada sobivaks oma uurimustööle. Õunapuu (2014: 160) märgib, et kvantitatiivse uurimistöö puhul võimaldab sisuanalüüs süstemaatiliste protseduuride abil ainesesse talletatud informatsiooni nähtavaks teha. Samas selgitab ta Krippendorffile (2004: 18) viidates, et

kvalitatiivses uurimistöös kasutatakse sisuanalüüsi tekstide uurimiseks, et teha täpseid ja usaldusväärseid järeldusi kontekstide kohta, kus neid on kasutatud.

Käesolevas magistritöös ühendatakse need kaks ehk töö uurimismeetod on kvalitatiivse ja kvantitatiivse kontentanalüüsi kombinatsioon. Seda eelkõige põhjusel, et kodeerimisjuhendi kõikidele küsimustele pole võimalik vastata ainult automaatse loenduse põhjal. Mitmed küsimused eeldavad, et sisu analüüsimisele lähenetakse kvalitatiivselt ehk otsitakse vastuseid küsimustele, mida on vaja tõlgendada, arvestades erandeid ja konteksti. Saadud tulemused kvantifitseeritakse ehk loetakse kokku ja võrreldakse omavahel.

Kuigi leidub kriitikud, kes ei pea kontentanalüüsi objektiivseks ega täielikult empiiriliseks ja uuringu kavandamine eeldab eeltööd uuritavate tekstidega, sobib kontentanalüüs uurimaks, kui palju esineb kindlat nähtust, ning mis pakub tõestust uurija püstitatud argumentidele (Stokes, 2003: 56-57). Hoolimata sellest, et töös kasutatakse kombineeritud kontentanalüüsi, on meetodi peamine kitsaskoht see, et mitmed kvalitatiivsed muutused võivad jääda märkamata. Põhjus on selles, et kontentanalüüsiga pole suure valimi puhul võimalik ette ennustada kõikehõlmavaid küsimusi, mis vastaks ammendavalt uurimisküsimustele.

3.4. Kodeerimisjuhendi kategooriad

Kodeerimisjuhendis (vt lisa 1) on EL-i teemade käsitlemise euroopastumise horisontaalsele ja vertikaalsele teljele paigutamiseks neli, Eesti ja terve EL-i suunalise euroopastumise määratlemiseks kolm ning vaatamaks, kes on tekstides „meie“, kaks küsimust. Ühtlasi on euroopastumise tuvastamise plokis veel kaks küsimust osapoolte kohta, mis on mõeldud abistavateks küsimusteks EL-i identiteedi tekke määratlemiseks. Selles alapeatükis selgitatakse küsimustele vastamist koos näidetega.

Kodeerimisjuhendi kategooriate vastuste määramisel kasutas autor valimi moodustamisel saadud eelülevaadet. Samas oli tegu avatud kodeerimisega, sest vastuseid oli vaja kodeerimise käigus ilmnenu tähelepanekute tõttu täiendada. Kategooriatele vastamisel oli läbiv põhimõte see, et kogu informatsioon võeti üksnes

artiklist. See tähendab, et arvesse ei võetud muid taustateadmisi. Samuti lähtuti kodeerimisel ajaloolisest perspektiivist ehk eristati liikmesriike ja kandidaatriike lähtudes artikli ilmumise ajast. Seega, et kui artikkel Poolast või Tšehhist ilmus kasvõi paar kuud enne EL-iga liitumist, märgiti need riigid kandidaatriikidena, sest ametlikult polnud nad veel liidu liikmed. Ehkki liitumine oli selleks ajaks juba otsustatud, tuli see piir tõmmata kodeerimise selguse huvides. Kandidaatriikide määratlemisel ei lähtutud sellest, kas riik on või oli ametlikult EL-i kandidaatriik, vaid sellest, kas riiki nimetati artiklis EL-i pürgivaks riigiks. Seega kandidaatriikidena läksid kohati kirja Ukraina, Türgi, Serbia ja Montenegro ning Moldova, sest neis artiklites käsitleti neid kandidaatriikidena ja arutati nende võimalustest saada EL-i liikmeteks. Eesti on uuringu kontekstis lähtepunkt, mistõttu ei saa Eestit lugeda 'teiseks EL-i liikmesriigiks' ega 'teiseks EL-i kandidaatriigiks'.

Euroopastumise mõõtmised

B1. EL-i institutsioonide all on mõeldud kõiki suuremaid: Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamenti, EL-i Ülemkogu, EL-i Nõukogu, EL-i Keskpanka, Euroopa Kohut, Kontrollikoda ja ka muid institutsioonidevahelisi asutusi.

B2, B3. Küsimustele: kas artikli peamine fookus on EL-i poliitikal ja kas artikli peamine fookus on EL-i liikmesriikidel, püüti vastata lähtuda sellest, et üldjuhul pole mõlemale võimalik ühe artikli puhul jaatavalt vastata. Teisisõnu on fookus enamasti ühel, teisel või kummalgi, ent mitte mõlemal. Samas ei võetud seda rusikareeglina ja esines ka mitmeid artikleid, kus tõepoolest oli fookus ühtaegu nii EL-i poliitikal kui liikmesriigil.

Seega artiklis saab mõistagi juttu olla mõlemast ehk nii EL-i poliitikast kui liikmesriikidest, ent reeglina on fookus neist siiski ühel. Fookuse tuvastamisel arvestati artikli pealkirja ja juhtlõiku, mis klassikalise uudisartikli puhul seda näitavadki. Keerulisemate juhtumite korral vaadeldi artiklit tervikuna ja kasutati abistavaid küsimusi: mis on taustsüsteem ja kellest või millest lugu räägib. Fookus on enamasti just viimasel.

Võtame näiteks 15. jaanuaril 2003 Postimehes ilmunud artikli „Trooja hobune Euroopa Liidu sees?“. Ehkki loo alguses on kirjeldatud seda, mida ühe või teise liikmesriigi poliitikud võivad arvata Türgist ehk justkui oleks loo fookus teistel EL-i liikmesriikidel, oli artikli põhiline tuum ikkagi EL-i laienemispoliitikal ehk EL-i poliitikal, kas võtta Türgi EL-i või mitte. Autor arutas seda nii teiste liikmesriikide poliitikute kui ka EL-i välise riigi USA vaatenurgast. Ühtlasi lähenes ta küsimusele läbi ajaloolise perspektiivi. Seega polnud fookus ei teistel liikmesriikidel, ajalool ega USA-l, vaid ikkagi Türgi võimalustest saada EL-i liikmeks.

Teine näide pärineb 12. septembril 2005 Postimehes ilmunud artiklist „Sloveenia pelgab euro tulekul kõrget kütusehinda“. Eelmise näite taustal võib jääda mulje, et sellegi artikli fookus on EL-i poliitikal, ent kui vaadata pealkirja ja juhtlõiku, on selge, et artikli fookus on ikkagi teisel liikmesriigil ehk Sloveenial ja sellel, mida nad seoses euro tulekuga pelgavad. Seega EL-i poliitika oli taustsüsteem ning lugu rääkis teisest EL-i liikmesriigist. Kolmas näide on 15. juunil 2005 Eesti Päevalehes ilmunud artiklist „EL-i eelarveprobleem ohustab Eestit“, mis on omamoodi hübriid ühest ja teistest. Põhiline jutt käib sellest, kuidas EL-i uus eelarve periood mõjutab Eestit ehk fookus on ju Eestil. Ent kuna Eesti on uuringu kontekstis lähtepunkt, ei saa Eesti olla 'teine liikmesriik'. Seega pole artikli põhiline fookus ühel ega teisel, ei EL-i poliitikal ega teistel liikmesriikidel.

Juhtumeid, kui fookus oli nii EL-i poliitikal kui liikmesriigil, esines enamasti artiklites, mis rääkisid liikmesriigi ja EL-i institutsiooni vahelist vastuseisust. Näiteks Eesti Päevalehes 22. detsembril 2017 ilmunud artiklis „Euroopa ähvardus Poolalt sõnaõigus ära võtta mõjub nagu hane selga vesi“ räägiti nii Euroopa Komisjoni kavatsustest, kuidas Poolat korrale kutsuda; kui ka sellest, mis Poolas täpsemalt toimub.

B4. Teisest EL-i liikmesriikidest pärit kõneisik on artikli osapool, kelle teise EL-i riigi päritolu on artiklis märgitud. See aga ei kehti EL-i institutsioonide poliitikute puhul, isegi kui nende rahvus on loos täpsustatud. Artiklis sõna saamise lausete loendamisel arvestati nii tsitaate kui refereeringuid.

EL-i teemade konstrueerimine

C1. Artiklis nimetatavate EL-i teemade määramisel lähtuti põhimõttest, et teemade valik oleks võimalikult üldistatud ja eristatakse EL-i seisukohast ainult olemuslikult erinevaid teemasid. Vastustest on kõige laiemaa haardega 'EL-i sisepoliitika', mille alateema eristamine teinuks valiku põhjendamatult kirjuks. EL-i sisepoliitika alla arvestatakse kõik EL-i sisepoliitilised küsimused ja otsused, seega on ka majandusteemalised poliitilised otsused sisepoliitika, mitte majandus. 'EL-i majanduse' all on mõeldud reaalselt majanduses toimuvat ning majandustulemusi kirjeldavaid ja analüüsivaid lugusid. Ehkki ka vastuseid 'EL-i laienemine', 'EL-i välispoliitika' ja 'EL-i ühine raha euro' saaks teatud juhtudel liigitada sisepoliitikaks, on nende teemade puhul tehtud erand, sest need eristuvad olemuslikult ülejäänud sisepoliitikast.

C2. Millisele riigile keskendub artiklis käsitletav EL-i teema fookus? Kuivõrd töö lähtekoht on Eesti, tuleb eristada Eestit teistest liikmesriikidest. Kuna euroopastumise esinemisel on oluline jälgida kogu EL-ile suunatud sõnumeid, on samuti tarvis eristada teisi liikmesriike (kui pole mõeldud tervet EL-i ja kuhu hulka ei kuulu Eesti) tervest EL-ist. EL-i välispoliitika on kandidaatriikide ja kolmandate riikide suhtes eelduslikult samuti erinev, mistõttu tuleb ka neil vahet teha. Lihtsaim viis eristamiseks vastuseid: 'teistele EL-i liikmesriikidele', 'koostööle erinevate riikide vahel' ning 'tervele EL-ile' on vaadata, millest artikkel räägib. Näiteks, kui uudis keskendub Iirimale, kus toimub Lissaboni leppe rahvahääletus, on vastus 'teistele EL-i liikmesriikidele'. Kui uudis räägib Eesti ja Soome soovist tihendada teadusala koostööd EL-is, on vastus 'koostööle erinevate riikide vahel', konkreetsel juhul Eesti ja teise EL-i liikmesriigi vahel. Ning kui uudise fookus on teemal, mis käib terve EL-i kohta, ehkki uudises tuuakse näiteid ainult mõnest EL-i riigist, on vastus 'tervele EL-ile'.

C3. Artiklis kirjeldatud sündmuste ja tegevuse toimumiskoha määratlemisel pole tähtis see, kus artiklis sõna saavad osapooled kommentaari andmisel asuvad, vaid see, kus toimuvad sündmused ja tegevused, millest artikkel räägib. Näiteks võib EL-i kõrge ametnik asuda küll intervjuu andmise ajal Eestis, ent kui räägitakse EL-i institutsioonist ja selle töökorraldusest, ongi kirjeldatav toimumiskoht EL-i institutsioon, mitte Eesti

(„Maive Rute elavdab Euroopa majandust“, 3. märts 2005, Postimees). Teisalt, kui lugu räägib Euroopa Parlamendi pürgivatest Eesti kandidaatidest ja parlamendis toimuvast juttu pole, toimub tegevus Eestis („Välispoliitika ässadel suurim rahva toetus europarlamenti minekuks“, 27. oktoober 2003, Eesti Päevaleht).

C4. Artiklis nimetatud osapooli eristati sarnaselt küsimuse C2 vastustele ehk eristati Eesti, teiste liikmesriikide, kandidaatriikide, kolmandate riikide ja EL-i esindajaid. Kuivõrd eelduslikult võivad riikide ametlike esindajate (poliitikud ja ametnikud) ja mitte riigi palgal olevate tegelaste (teadlased, ettevõtjad) seisukohad erineda, kodeeriti neid iga riigi puhul eraldi.

Vastust 'EL' üksnes kodeeritakse juhtudel, kui EL oli loos tõesti aktiivne osapool. Kuivõrd valimi moodustamise eeldus oli, et artikkel peab olema EL-i teemaline, on loogiline, et EL on mainitud igas artiklis. See aga ei tähenda, et EL on igas loos eraldi osapool. Näiteks artikkel „Tööpõld euroliidus meelitab keeli õppima“, mis ilmus 4. juulil 2003 Postimehes, rääkis sellest, kuidas ülikooli astujad valivad Eesti liitumise eel EL-iga üha enam keeleerialasid. EL on küll loos mainitud, ent pole eraldi tegelane. Samuti pole loos kedagi, kes EL-i nimel räägib. Seega kodeerimise mõistes pole EL artiklis nimetatud osapool.

Osapoolte määratlemisel lähtutakse ka sellest, kuidas neid artiklis nimetatakse. Seega, kui artiklis saab sõna Eesti peaminister, siis hoolimata asjaolust, et ta annab kommentaari näiteks EL-i Ülemkogu toimumise ajal, mille järgi võiks ta selles rollis liigitada justkui EL-i institutsiooni esindavaks poliitikuks, kodeeritakse ta ikkagi Eesti poliitikuna. Samuti kodeeritakse Euroopa Komisjoni volinikke või Euroopa Parlamendi liikmeid vastava tiitliga nimetamisel 'EL-i poliitikuteks', ehkki sageli oli tiitli juurde lisatud ka nende päritoluriik. Sama reeglit jälgitakse ka EL-i Nõukogu eesistujamaa ministrite puhul. Kui neid nimetatakse eesistujamaa tiitli järgi, on nad EL-i institutsiooni esindavad poliitikud. Ning kui sõna anti ministrile, kelle riik oli samal ajal eesistuja, ent artiklis polnud eesistumisest sõnagi, märgitakse ta üksnes 'teise EL-i liikmesriigi poliitikuna'.

C5. Artikli peategelane on osapool, kellest räägitakse kõige rohkem või kellel on loo fookus. Peategelast või peategelasi määratletakse samade vastuste abil, nagu seda tehakse artikli osapoolte puhul.

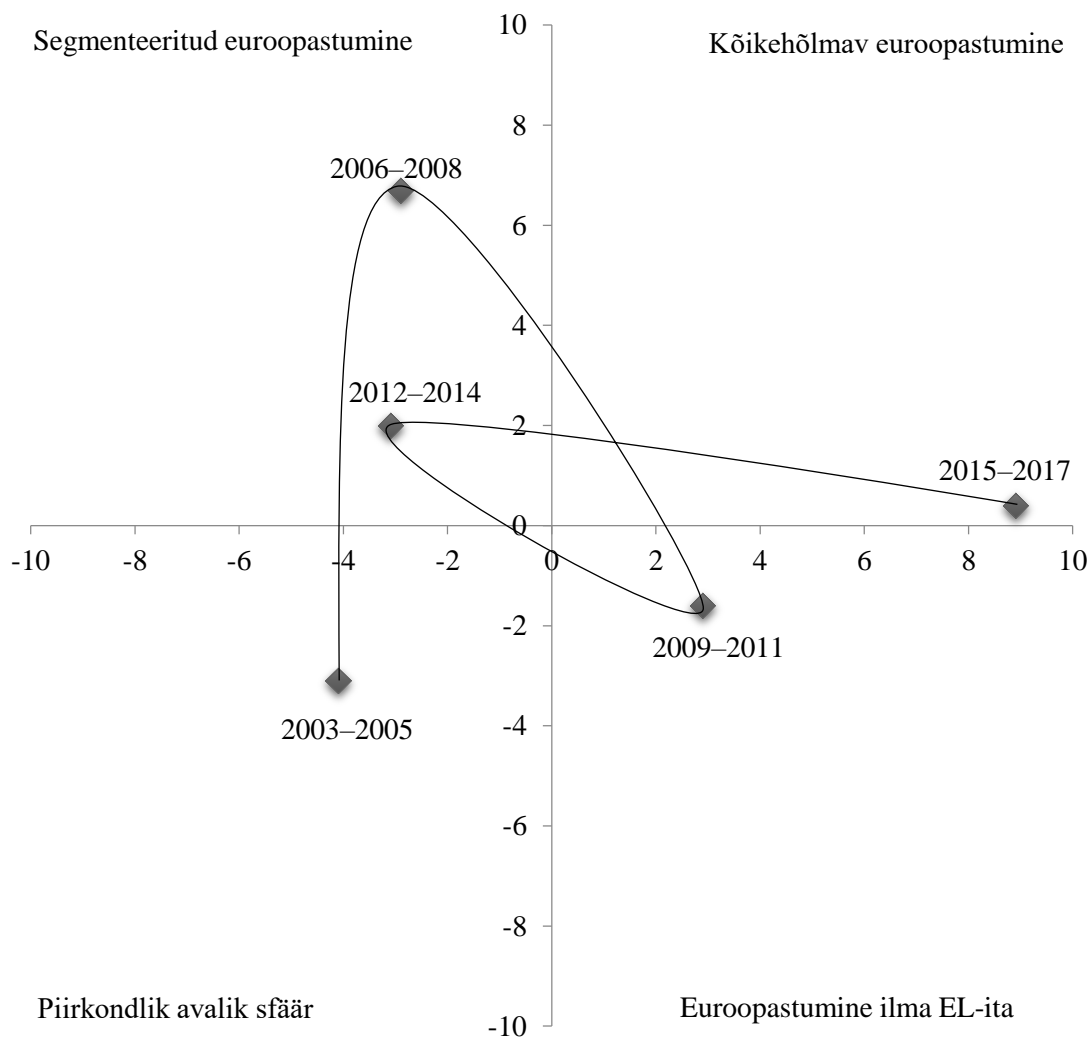
Meie ja nemad

D1, D2. Kuna sõnad „meie“ ja „nemad“ on eesti keeles laialt levinud asesõnad, võetakse mõlema vormi puhul vaatluse alla need juhtumid, kus nende sõnade all mõeldakse kogu riiki või tervet EL-i. See tähendab, et kui meie või nende all mõeldakse üht väikest organisatsiooni, väikest seltskonda inimesi või sootuks asju, jäetakse need juhtumid vaatluse alt välja. Kummagi küsimuse puhul pole mõeldud seda, kes 'meie' või 'nemad' ütleb, vaid kellele 'meie' ja 'nemad' määratlusega viidatakse. Artiklite vaatlemisel kasutati otsinguid: 'me', 'mei', 'meie' ning 'nad', 'nemad', 'nei', 'need' ja 'nende'. Otsisõnad katavad ka vorme **meilt**, **meist** ning **neilt**, **neist** ja nende erinevaid käändeid. Nemad-vormi puhul jäid vaatluse alt välja juhtumid, kui sellega ei viidatud kellelegi meie-nemad skaalal, vaid näiteks osale hulgast.

4. Tulemused

Järgnevalt esitletakse magistritöö tulemusi uurimisküsimuste järjekorras.

4.1. Euroopastumise mustrid

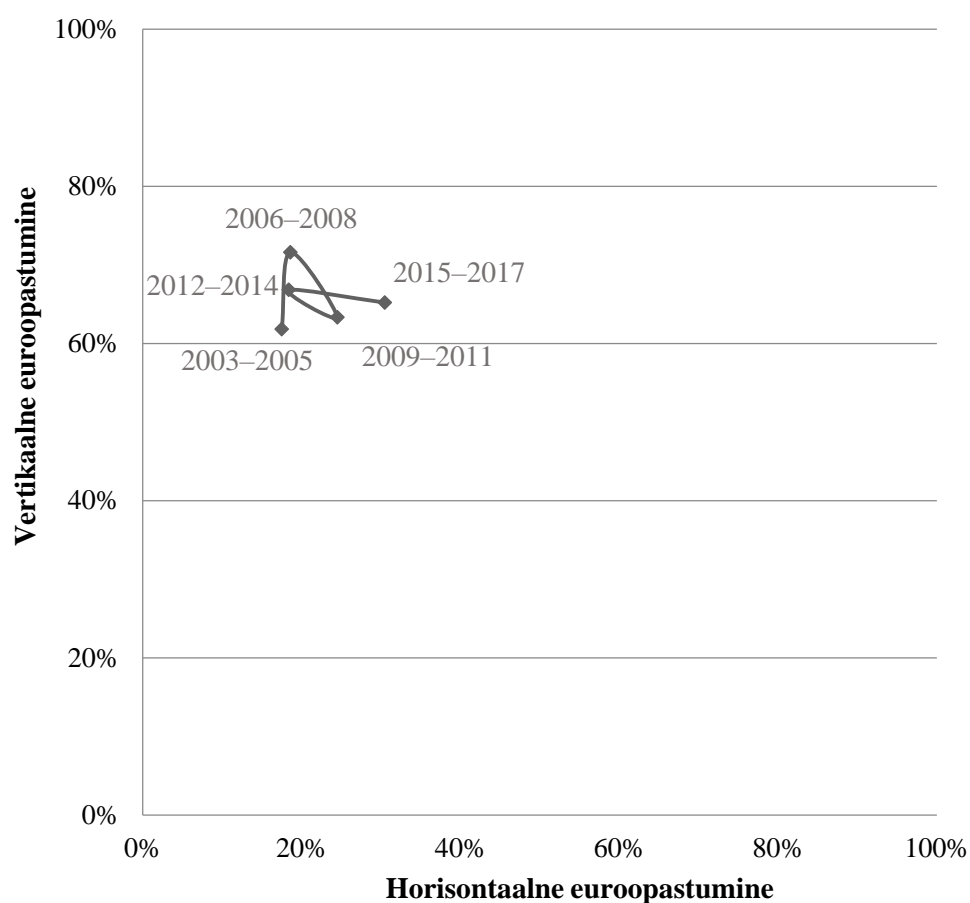

Joonis 3. Euroopastumine Eesti ajakirjanduses horisontaalsel ja vertikaalsel teljel 2003–2017 (tulemuste arvutuskäiku vt lisa 2-st).

Vaatlusaluse perioodi algus (2003–2005) asub võrreldes järgnevate perioodidega ainsana piirkondliku avaliku sfääri lahtris (vt joonis 3). See on ka loogiline, sest tollel perioodil toimus Eesti ajakirjanduse vahendusel alles arutelu, kas üldse EL-iga liituda. Samas annab selle perioodi küllaltki lähedane positsioon nii euroopastumise horisontaalsele kui vertikaalsele teljele aimu, et juba toona olid nii EL-i institutsioonid ja EL-i poliitika kui ka teised EL-i liikmesriigid ja nende kõneisikud Eesti avalikkuses küllaltki hästi esindatud. Piltlikult öeldes „Brüsselisse vaatamine“ ehk EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika nähtavaks muutumine sai aga tõsise hoo sisse teisel perioodil (2006–2008). Samal ajal suurenes natukene ka teiste EL-i liikmesriikide nähtavus. Pärast EL-iga liitumise järgset eufooriat ehk kolmandal perioodil (2009–2011), ajal mis saabus majanduskriis, langes aga EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika osatähtsus. Seevastu jõudis Eesti avalikkuseni proportsionaalselt rohkem uudiseid teistest EL-i riikidest. Neljandal perioodil (2012–2014) saavad taas nähtavamaks EL-i institutsioonid ja EL-i poliitika, ent huvi teiste liikmesriikide vastu väheneb 2006–2008 aastate tasemele. Seevastu saavad teised liikmesriigid märgatavalt rohkem tähelepanu viimasel vaadeldaval perioodil (2015–2017). Samal ajal väheneb mõnevõrra aga võrreldes eelmise perioodiga institutsioonide ja poliitika nähtavus.

Viis perioodi on kõik eriilmelised, seejuures erinevad üldisest tendentsist enim teine ja neljas periood. Siiski, algust ja lõppu võrreldes – ning seda toetab ka kolmanda perioodi paiknemine täpselt esimese ja viimase vahel –, saab järeldada, et Eesti ajakirjanduse käsitus EL-ist liigub kõikehõlmava euroopastumise suunas. See tähendab, et ajakirjanduses pööratakse tähelepanu nii EL-i institutsioonidele ja EL-i poliitikale kui ka teistele liikmesriikidele.

Samas tuleb tähele panna, et euroopastumise mustreid esitlev joonis näitab erinevusi perioodi vahel võrdlemisi lähedalt ehk mikroskoopilisel skaalal. See annab küll aimu, mis suunas euroopastumine ajakirjanduse käsitluses liigub, aga ei näita euroopastumise taseme asetsust horisontaalsel ja vertikaalsel üldisel teljel. Selleks, et seda näha, esitletakse tulemusi ka absoluutskaalal (vt joonis 4), kus vertikaalne telg näitab EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika esindatust ning horisontaalsel teljel kajastub teiste EL-i liikmesriikide nähtavus ja sealt pärit kõneisikute esinemist artiklites.

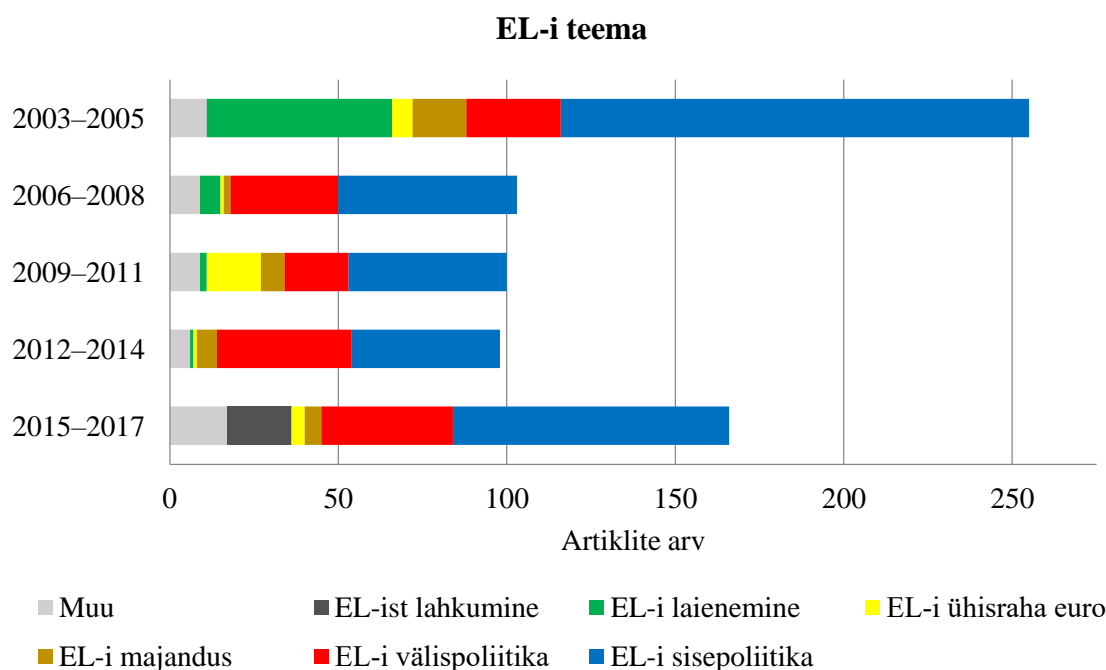

Joonis 4. Euroopastumine Eesti ajakirjanduses 2003–2017 horisontaalsel ja vertikaalsel teljel absoluutskaalal 2003–2017. Protsendid näitavad, kui paljudes perioodi jooksul ilmunud artiklites esines vertikaalse (EL-i institutsioonid, EL-i poliitika) ja kui paljudes horisontaalse euroopastumise (teised EL-i riigid) tunnuseid. Näiteks aastatel 2003–2005 esines vertikaalset 61,8% ja horisontaalset euroopastumist 17,5% artiklites (vt täpsemat arvutuskäiku lisa 2-st).

Absoluutskaalalt on näha, et EL-i teemade käsitlemise euroopastumine Eesti ajakirjanduses on selgelt kaldu EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika suunas. Kogu vaatlusalune periood asub 60 ja 75 protsendi vahel. Protsendid näitavad, kui palju valimisse kuulunud artiklitest on esindatud EL-i institutsioonid ja EL-i poliitika. Teiste liikmesriikide esindatus paikneb aga 15 ja 30 protsendi vahel. Ehkki mõlemal teljel toimuvad muutused 15 protsendi suuruses vahemikus, erinevad kahe telje muutused perioodi algust ja lõppu võrreldes. Jättes kõrvale vahepealsete perioodide kõikumised

erinevad vertikaalse telje algus (61,8%) ja lõpp (65,2%) vaid 3,4 võrra. Horisontaalse telje samad näitajad (17,5% alguses ja 30,5% lõpus) erinevad aga 13 võrra. Seega saab öelda, et enim on muutunud just teiste EL-i liikmesriikide nähtavus.

4.2. Euroopastumine Eesti ja terve EL-i suunal

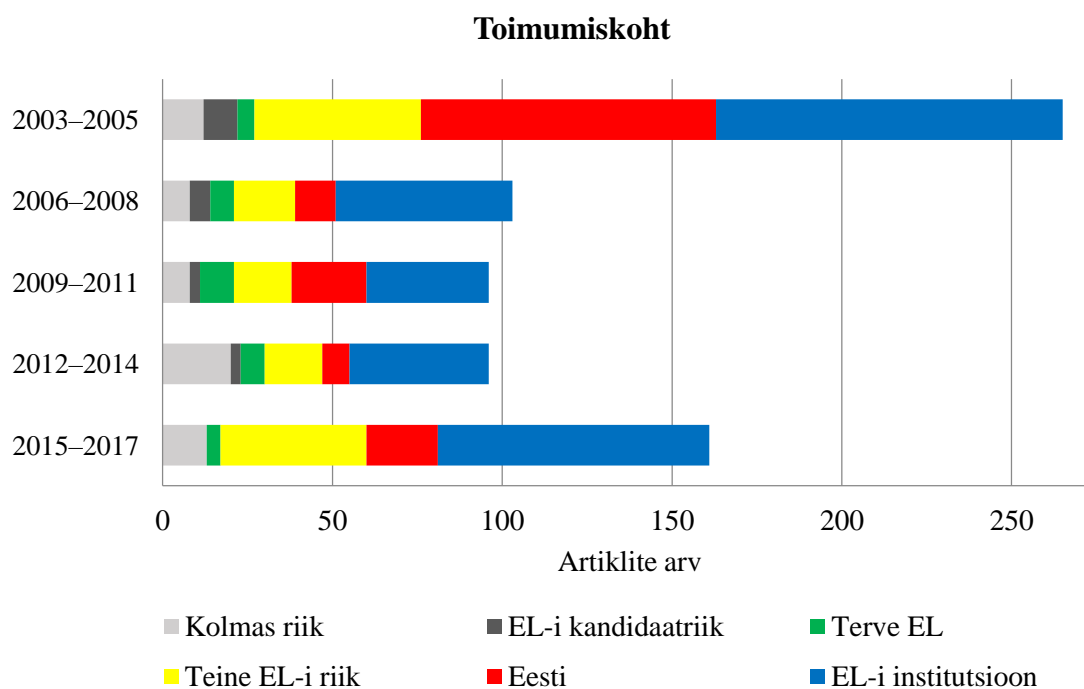

Joonis 5. EL-i teemade jaotus Eesti ajakirjanduses aastatel 2003–2017 artiklite arvu järgi.

EL-i teemadest domineerib **EL-i sisepoliitika** (vt joonis 5), mis on võrreldes teistega ka kõige laiem teema. Teemade jaotuse muutumises kajastuvad ajastule omased muutused: esiteks kaob EL-i laienemise teema pärast 2004. aasta suurt liitumislainet; teiseks suureneb EL-i ühise raha euro teema nähtavus enim kolmandal perioodil (2009–2011), mis tähistab aega, kui Eestis tuli käibele euro; kolmandaks kerkib viimasel perioodil esile EL-ist lahkumine, mis tähistab Ühendkuningriigi lahkumist EL-ist. Kõige stabiilsemalt on läbi kõikide perioodide esindatud EL-i välispoliitika.

Ehkki EL-i sisepoliitika domineerib EL-i teemajaotuses läbi kõikide perioodide, näitas see kolmel keskmisel perioodil (2006–2014), mil EL-i teemalisi artikleid oligi vähem, proportsionaalset vähenemist. Esimesel ja viimasel perioodil, kui valimisse sobinud artiklite arv oli märgatavalt suurem, esines ka EL-i sisepoliitika teemalisi artikleid

võrdeliselt rohkem. Seega saab öelda, et artiklite arv vähenemine vahepealsetel perioodidel tuli eelkõige EL-i sisepoliitika arvelt. Läbi kogu vaatlusaluse perioodi esines ka muid EL-i teemasid. Neist sagedasemad olid: EL-i institutsioonides töötamine ja töökorraldus; EL-i uuringud ning EL-i kohus ja kohtuvaidlused.

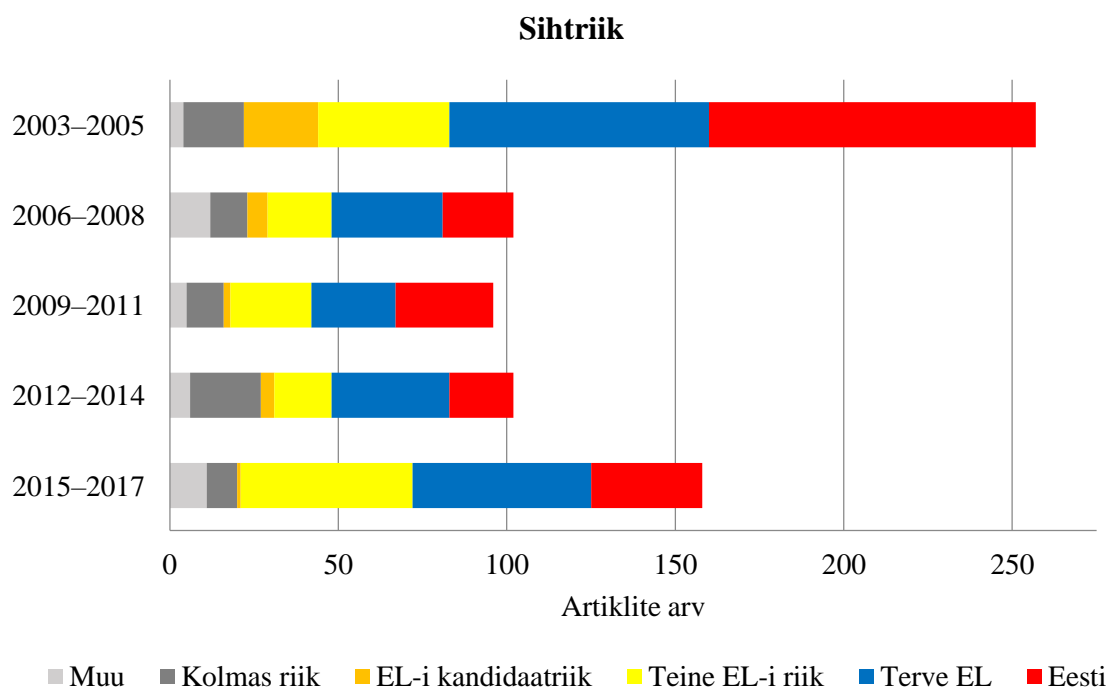

Joonis 6. EL-i teemalistes artiklites kirjeldatud sündmuste ja tegevuse toimumiskoht aastatel 2003–2017 artiklite arvu järgi.

Artiklites kirjeldatud sündmuste ja tegevuse toimumiskoha jaotuses domineerib **EL-i institutsioon**. Enim eristub esimene periood (2003–2005), mil jaotus Eesti, EL-i institutsioonide ja teiste EL-i liikmesriikide vahel oli kõige ühtlasem. Samuti on esimesele perioodile – ajal, kui Eesti alles liitus EL-iga –, omane see, et Eesti oli toimumiskohana proportsionaalselt enam esindatud, kui edaspidi. Järgmistel perioodidel muutub Eesti osatähtsus neljal perioodil kolmest võrreldes isegi teiste EL-i liikmesriikidega väiksemaks. See näitab, et ajakirjanduses käsitletud EL-i teemad toimuvad enamasti väljaspool Eestit, reeglina EL-i institutsioonis.

Viimasel perioodil (2015–2017) sages toimumiskohana teiste liikmesriikide esinemine. See on kooskõlas euroopastumise muustritega, mis näitas samal perioodil teistele liikmesriikide pühendatud tähelepanu kasvu.

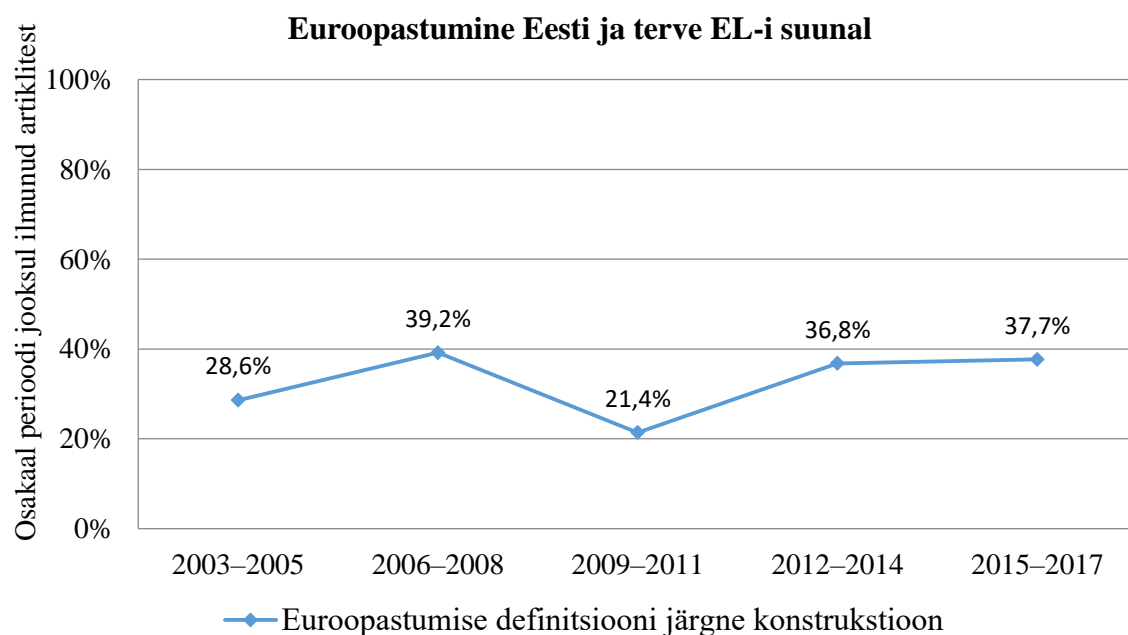
Joonis 7. EL-i teemade sihtriigi jaotus aastatel 2003–2017 artiklite arvu järgi.

EL-i teemade sihtriikidest (vt joonis 6) esinevad enim **Eesti** ja **terve EL**, ehkki ka teised EL-i liikmesriigid ei jää oluliselt maha. Eeskätt viimasel perioodil saab täheldada, et teisi EL-i riike esineb sihtriigini Eestist isegi enam. Samas, kuna tervele EL-ile suunatu käib ka Eesti kohta, saab pidada domineerivaks siiski Eestit ja tervet EL-i.

Läbivalt esinev „muuks“ nimetatud sihtriigid sisaldavad endas enamasti EL-i ja kolmandate riikide koostööd. See tähendab, et artikli käsitus ei keskendunud niivõrd ühele ega teisele vaid nende koostööle või selle puudumisele (näiteks Venemaa või USA-ga).

Tuletame siinkohal meelde alapeatükis 1.3. esitatud euroopastumise konstrueerimise ajakirjandusele kohandatud definitsiooni. Selle järgi tähendas euroopastumine ajakirjanduses seda, kui poliitiline arutelu (objekt) toimub esmalt EL-i institutsioonides

(asukoht) ja saab seejärel osaks teistele riikidele (sihtriik). Arvestades, et domineeriv poliitiline arutelu oli **EL-i sisepoliitika**, enim esinev asukoht **EL-i institutsioon** ning sagedasemad sihtriigid **Eesti** ja **terve EL**, võib EL-i teemade konstrueerimise puhul kokkuvõtvalt täheldada selgeid viiteid euroopastumise sisulisest esinemisest Eesti ajakirjanduses. Samas tugineb see järeldus üksnes üldistele tulemustele ja ei näita, kui palju esineb euroopastumist konkreetsetes artiklites. Selle teada saamiseks vaadatakse järgnevalt, kui palju on vaatlusalusel perioodil EL-i teemalisi artikleid, mis toimub EL-i institutsioonis ja on suunatud kas Eestile või tervele EL-ile. Siinkohal vaadeldakse kõiki EL-i teemasid, sest pole välistatud, et euroopastumist esineb peale EL-i sisepoliitika ka teistes teemades. Sihtriigina jälgitakse lisaks Eestile tervet EL-i, sest EL-i institutsioonide tervele liidule suunatud sõnumid on eelduslikult mõeldud ka Eestile.

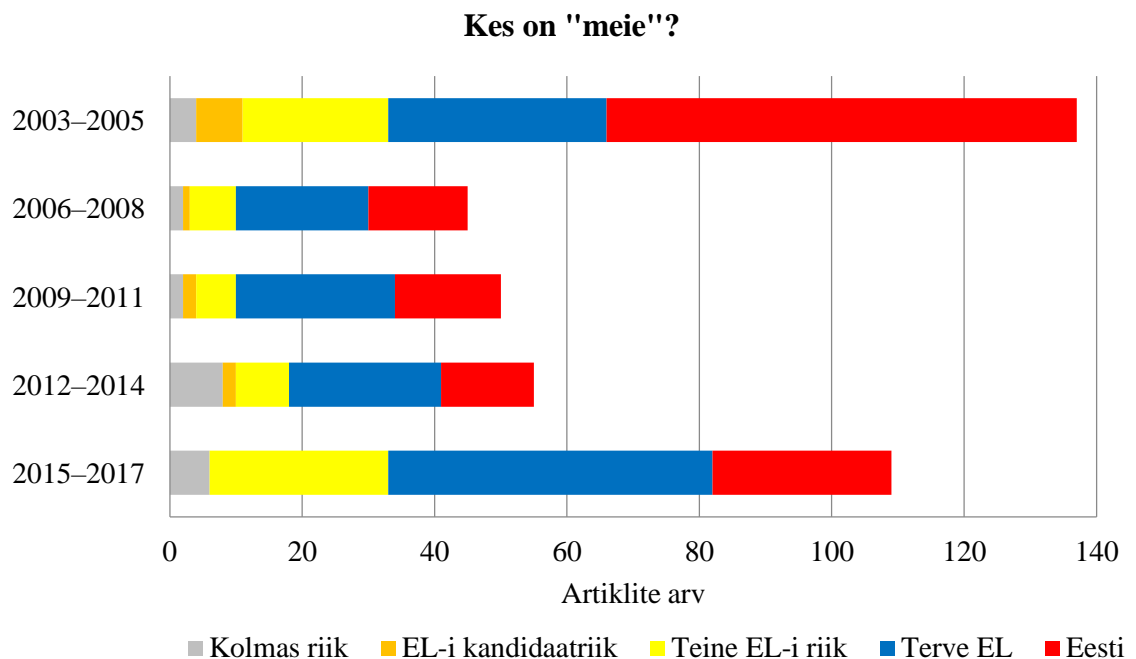
Joonis 8. Eesti ja terve EL-i suunalise euroopastumise konstruktsiooni esinemine EL-i teemalistes artiklites aastatel 2003–2017. Protsendid näitavad, kui paljudes perioodi jooksul ilmunud artiklites esines nimetatud konstruktsiooni. Näiteks aastatel 2003–2005 esines konstruktsiooni 255 artiklist 73-s ehk 28,6% juhtudest.

Ilmneb, et euroopastumise definitsiooni järgset konstruktsiooni (EL-i teema, mis tuleb EL-i institutsioonist ja on suunatud sihtriikidele) Eesti ja terve EL-i suunal esineb keskmiselt kolmandikes EL-i teemalistes artiklites (vt joonis 8). Samas kui EL-i teema,

toimumiskoha ja sihtriigi üldiste tulemuste järgi võis arvata, et euroopastumist Eesti ja terve EL-i suunal esineb ligi pooltes artiklites, siis tegelikult esineb seda veidi vähem.

Euroopastumise definitsiooni järgse konstruktsiooni esinemine on vaatlusaluse perioodi jooksul võrdlemisi stabiilne. Ent kui võrrelda algust (28,6%) ja lõppu (37,7%), saab täheldada, et konstruktsiooni esineb siiski veidi enam.

4.3. Kes on „meie“?

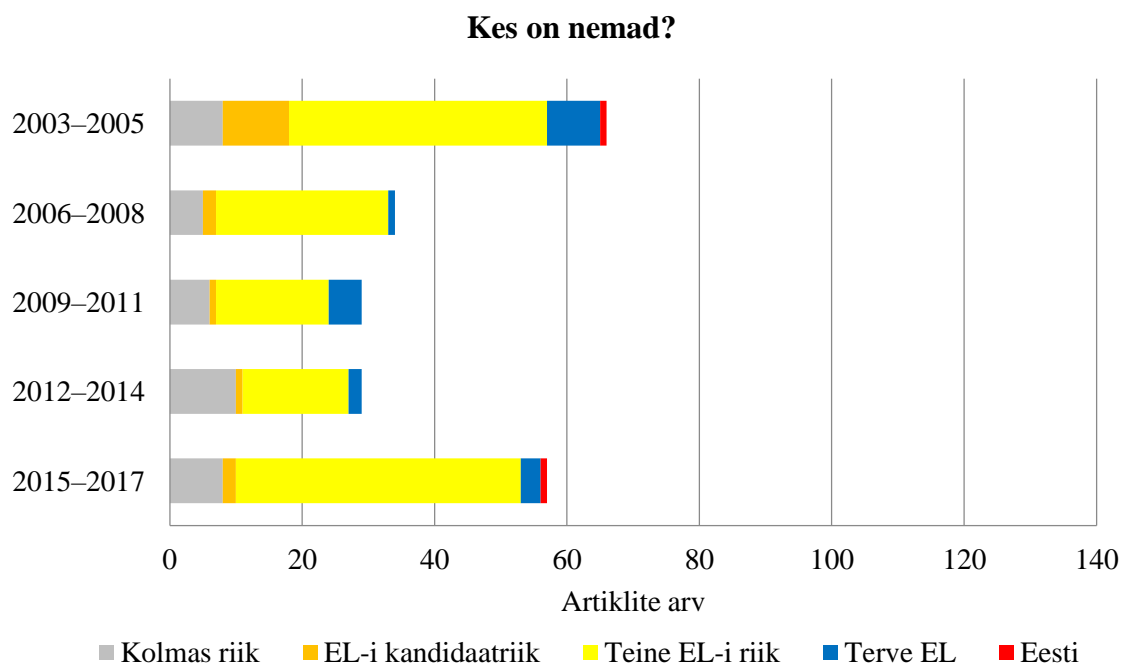

Joonis 9. Meie-vormi esinemine aastatel 2003–2017 artiklite arvu järgi. Artiklid, kus ei esinenud meie-vormi, on jooniselt välja jäetud.

Vaatlusaluse perioodi algust ja lõppu kõrvutades võib märgata, kuidas Eesti pidamine „meieks“ Eesti ajakirjanduses väheneb märgatavalt ja terve EL-i „meieks“ nimetamine seevastu suureneb. Vahepealsetel perioodidel, kui EL-i teemaliste artiklite arv oli märgatavalt madalam, esines „meieks“ nimetamist proportsionaalselt vähem kõikide riikide puhul.

Samas saab täheldada, et kohe pärast Eesti EL-iga liitumist ehk alates aastatest 2006–2008 muutus terve EL-i „meieks“ pidamine valdavaks. Meie-vormi esinemine teiste

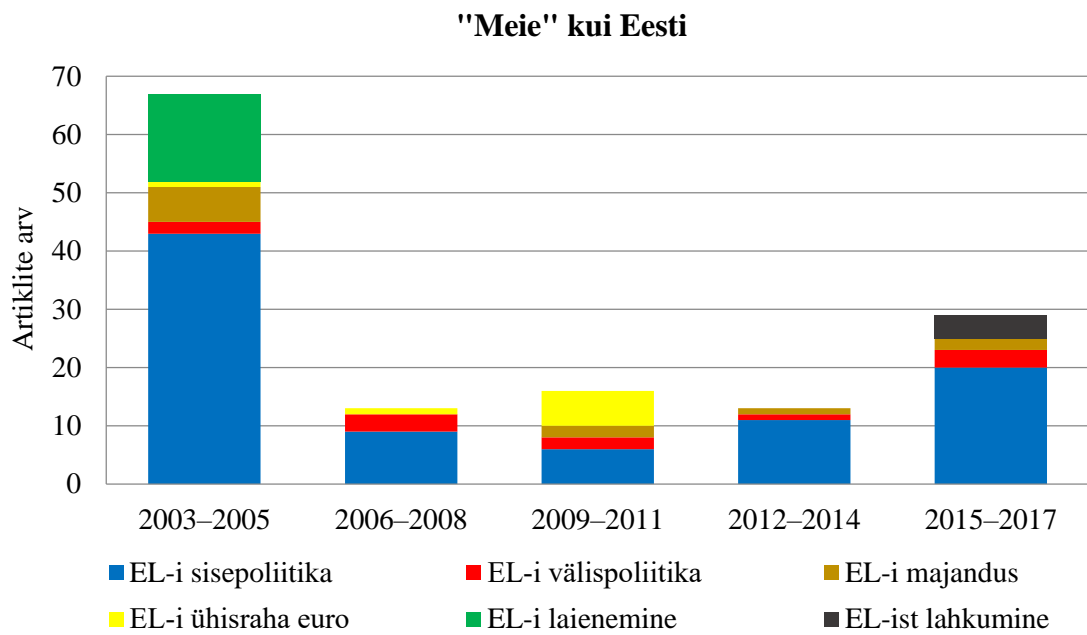
EL-i riikide, EL-i kandidaatriikide ja kolmandate riikide puhul tuleneb sellest, et kodeeriti valimatult kõiki artiklites esinenud meie-vorme, mille all peeti silmas riike.

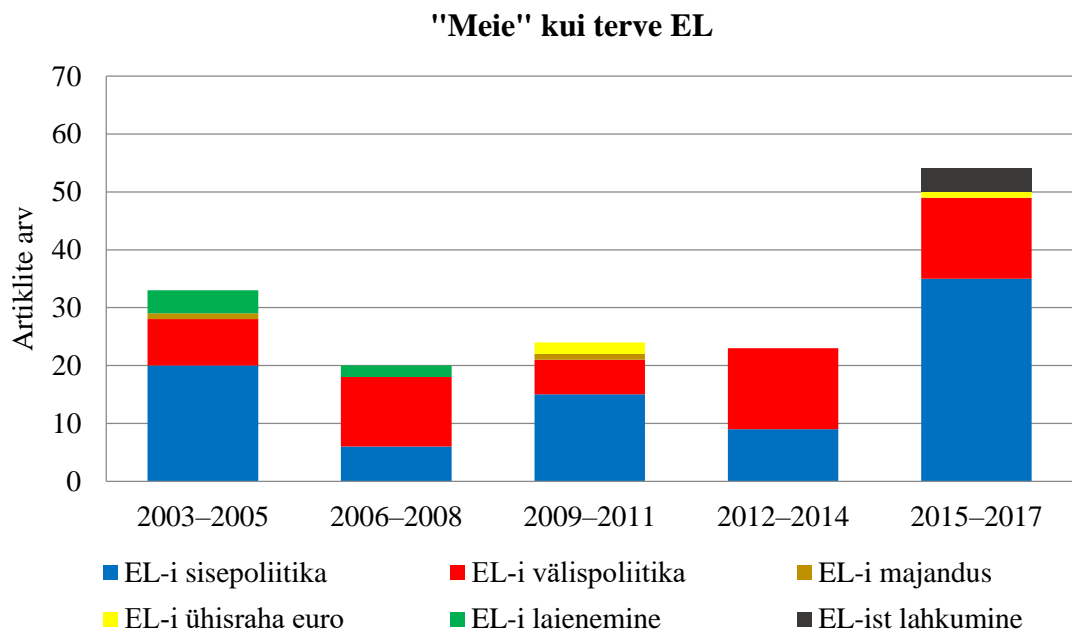
Joonis 10. Nemad-vormi esinemine aastatel 2003–2017. Artiklid, kus ei esinenud nemad-vormi, on jooniselt välja jäetud.

Kogu vaatlusaluse perioodi vältel nimetatakse enim nemad-vormiga teisi EL-i liikmesriike. Vastavalt artiklite arvule see küll tõuseb ja langeb, ent põhimõttelist muutust täheldada ei saa. Ühelt poolt on see selgitatav sellega, et keelelise selguse huvides tuleb sageli eristada teisi EL-i riike Eestist. Vastasel juhul võiks ajalehe tekst tekitada arusaamatusi, kellest on jutt. Samas näitab teiste EL-i riikide läbivalt „nendeks“ nimetamine siiski mingil määral ka seda, et teisi liitu kuuluvaid riike pole täielikult omaks võetud. Terve EL-i puhul nemad-vormi kasutamine on läbivalt peaaegu olematu. See annab mõista, et taolist võõristamist, mis sunniks ülejäänud EL-i pidama „nendeks“, Eesti ajakirjanduse käsitluses ei esine.

Viimased kaks joonist näitasid aga meie- ja nemad-vormi esinemist üldiselt. Saamaks teada, kas meie-vorm muutub erinevate EL-i teemade korral, esitletakse järgnevalt kaht joonist. Neist esimene näitab meie-vormi Eesti ja teine terve EL-i puhul.

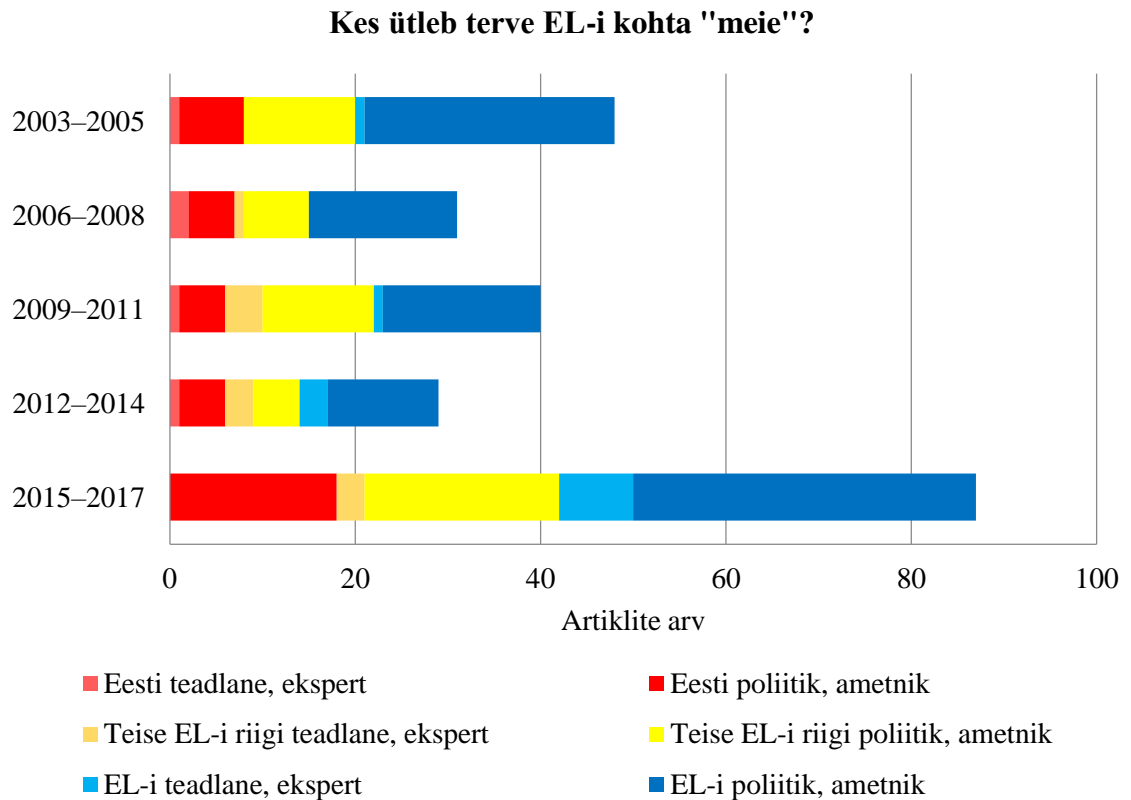
Joonis 11. „Meie“ kui Eesti erinevate EL-i teemade järgi aastatel 2003–2017.

Joonis 12. „Meie“ kui terve EL erinevate EL-i teemade järgi aastatel 2003–2017.

Kui Eesti „meieks“ pidamise teemade valikus domineerib EL-i sisepoliitika (vt joonis 11), siis „meie“ kui terve EL-i teemade puhul kerkib sisepoliitika kõrval selgelt esile ka EL-i välispoliitika (vt joonis 12). Ning seda läbivalt ja suuremate muutusteta sõltumata

perioodist. Seega muutub terve EL-i hoiaku omaksvõtmine sagedasemaks liidu välissuhtluses.

Joonis 13. „Meie“ ehk terve EL osapoolte järgi aastatel 2003–2017.

Kui aga vaadata osapooli neis artiklites, kus tervet EL-i nimetatakse „meieks“, selgub, et enim kannavad ühtse Euroopa identiteeti EL-i poliitikud ja ametnikud. Isegi teiste EL-i liikmesriikide riigitegelased kipuvad tervet EL-i rohkem „meieks“ nimetama, kui seda teevad Eesti poliitikud ja ametnikud. Samas võib märgata, et viimasel perioodil (2015–2017) suureneb Eestist pärit tegelasi sisaldavate artiklite arv, kus tervet EL-i nimetatakse „meieks“. Teisalt esines sel perioodil meie-vormi ka rohkemates artiklites.

5. Arutelu ja edasised uurimisvõimalused

Töö viimases peatükis arutletakse vabas vormis magistritöö tulemuste üle, selgitatakse uuringu käigus ilmnenud kitsaskohti ja mõtiskletakse edasiste uurimisvõimaluste üle.

5.1. Euroopastumise mustrid

Tulemustest selgus, et Eesti ajakirjanduse käsitus EL-ist liigub kõikehõlmava euroopastumise suunas. Teisisõnu tähendab see, et ajakirjandus vaatab nii Brüsseli poole ja huvitub EL-i poliitikast kui ka kajastab samal ajal teistes liikmesriikides toimuvat. Ehkki absoluutskaala näitas, et EL-i teemade käsitluse euroopastumine on kaldu EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika suunas, on see ka loogiline ja mõneti paratamatu. EL-i seisukohast tehakse tähtsamad otsused ju ikkagi institutsioonides, mitte teistes riikides.

Suund kõikehõlmava euroopastumise poole on aga Eesti jaoks kahtlemata positiivne märk ja näitab, et Eesti ajakirjanduse suhtumine EL-i asjadesse on laiapõhjaline ning liidu käekäigu vastu tuntakse igakülgselt huvi. Ehkki magistritöö ei uurinud modaalsust, võib kõikehõlmava euroopastumise poole liikuvast suunast järeldada, et Eesti tahab olla liidu täisväärtuslik liige. Kui euroopastumine kulgeks ükskõik millises teises suunas – kõige halvemal juhul piirkondliku avaliku sfääri poole –, annaks see aimu, et Eestit ei huvita EL-i asjad ja tahetakse pigem toimetada omaette. Täpselt nagu seda näitas samasisuline uuring Ühendkuningriigi ajalehe The Times'i kohta, mis võrreldes teiste liikmesriikide väljaannetega oli läbi aastate kõige isepäisem ja enim EL-i asjadest eemale hoidev ajaleht (Brüggemann ja Kleinen-von Königsłow, 2009a: 37–39). Pikemas plaanis võiks selline hoiak luua soodsat pinnast samuti EL-ist lahkumiseks.

Hoolimata modaalsusele mitte keskendumisest ei täheldanud töö autor selleks ka erilist vajadust. 15-aastase perioodi vältel ei sattunud valimisse ühtegi artiklit, mis käsitlenuks EL-i asju mustades toonides. Esines küll skeptilisust, konstruktiivset kriitikat ja nõudlikku hoiakut – mis ongi ajakirjanduse ülesanne –, ent mitte ühtegi märki sellest, et Eesti ajakirjanduse nägemus EL-ist oleks pahatahtlik. Pigem saab järeldada, et Brüggemanni ja Kleinen-von Königsłow (2009a: 37–39) töös võrreldud ajalehtede

euroopastumise mustritelt on Eesti kahel päevalehel enim ühiseid jooni Austria ajalehega Die Presse ja Saksamaa väljaandega Frankfurter Allgemeine Zeitung, mis EL-i asjade kõrval tunnevad mõlemad teistest Euroopa ajalehtedest rohkem huvi ülejäänud liikmesriikide vastu. Samas, arvestades Eesti ajalehtede absoluutskaalat, mis näitas selget kaldumist EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika poole, võib leida sarnasusi ka Prantsusmaa ajalehega Le Monde, mis vaatab samuti rohkem Brüsseli kui Berliini või Madridi poole.

Euroopastumise mustrite tulemuste ilmselt ainus asjaolu, mis tulemusi vähesel määral mõjutas, käib esimese kolmeaastase perioodi kohta. Nimelt 2003. aasta jaanuarist kuni 2004. aasta aprilli lõpuni (valimisse kuulus neist viimasena 2004. aasta veebruar) ei saanud lugeda toona peatselt EL-iga liituvaid riike veel EL-i liikmesriikideks. Seega, ehkki ka sel perioodil esines mitmeid artikleid, mis keskendusid näiteks Poolale või Tšehhile, ei saanud neid toona veel euroopastumise horisontaalsel teljel arvestada.

5.2. Euroopastumine Eesti ja terve EL-i suunal

Kui euroopastumise mustrid näitasid üksnes suunda, siis EL-i teemade konstrueerimise jälgimine näitas ka euroopastumise sisulist esinemisest Eesti ajakirjanduses. Ehkki EL-i teema, toimumiskoha ja sihtriigi üldiste tulemuste järgi võis arvata, et euroopastumise definitsiooni järgset konstruktsiooni (EL-i teema, mis tuleb EL-i institutsioonist ja on suunatud sihtriikidele) esineb ligi pooltes artiklites, siis tegelikult võis seda märgata umbes kolmandikes EL-i teemalistes artiklites.

Mõistagi pole olemas mõõdupuud, mis näitaks, mida taoline tase tähendab. Ent loogiliselt võib järeldada, et tegu on pigem mõõduka näitajaga. See tähendab, et piltlikult öeldes Brüsselist saabuvald käsud ja keelud ei domineeri EL-i teemalistes uudisartiklis; mis omakorda annab alust arvata, et need ka ei lämmata Eesti ajalehti lugevaid inimesi. Vastasel juhul ehk käskude pideva esinemise korral võiks tekkida ka suurem oht vastumeelsuseks. Kui aga uudiste valik on mitmekesine, poliitika elluviimise kõrval keskendutakse ka muudele teemadele ning tuntakse huvi teiste riikide

tegemiste ja käekäigu vastu ehk esineb erinevaid EL-i teema konstruktsioone, võib eeldada, et see soodustab EL-i teemade omaksvõtmist ühiskonnas.

5.3. Kes on „meie“?

Tulemused näitasid, et Eesti pidamine „meieks“ on Eesti ajakirjanduses vähenenud ja terve EL-i „meieks“ nimetamine on seevastu suurenenud. Ehkki nii suure muutuse omaks võtmine ei käi üleöö ja võtabki aega aastaid, pigem isegi aastakümneid, annavad tulemused tunnistust sellest, et selle protsessi esimesi märke võib juba näha.

Samuti võis täheldada, kuidas „meie“ kui terve EL-i teemade puhul kerkib sisepoliitika kõrval selgelt esile EL-i välispoliitika. See on justkui iseenesest mõistetav tulemus, ent samas on ühte hoidmine välissuhtluses hea indikaator, mis kinnitab, et Eesti ajakirjanduses võetakse Euroopa identiteeti omaks. Kui Eesti ajakirjanduses ei esineks EL-i välispoliitiliste teemade puhul terve EL-i „meieks“ nimetamist, oleks see järjekordne märk, et Eesti ei ole EL-i lõimunud.

Vahest kõige huvitavamaks leiuks osutus tõdemus, et enim peavad kogu EL-i ühtseks „meieks“ EL-i poliitikud ja ametnikud. Kuigi see hoiak käib tõenäoliselt ametiga kaasas, võib sellest ka järeldada, et kui poliitik ja ametnik töötab üksnes Eesti institutsioonis, ei hakka ta nii lihtsasti EL-i omaks pidama.

Üks puudujääk tulemustes, mille tingis kodeerimisjuhendi mahu kontrolli all hoidmise soov, oli see, et Eestist pärit EL-i poliitikud ja ametnikud kvalifitseerusid EL-i poliitikutena ja neid polnud hiljem võimalik päritolumaa järgi eristada. Seda põhjusel, et see polnud töö põhiliste eesmärkidega kooskõlas. Samas oleks nende andmete pealt saanud näha, kui palju EL-i poliitikutele olid tegelikult pärit Eestist. Hinnanguliselt võisid eestlased moodustada ligi kolmandiku või isegi rohkem ajakirjanduses sõna saanud EL-i poliitikute ja ametnikest, kes töö tulemuste järgi nimetasid enim tervet EL-i meieks. Seega võis EL-i omaks võtmine suuresti tulla ka Eestist pärit poliitikute arvelt.

Tuleb möönda, et „meie“ ja „nende“ eristamine tekstides, kus räägitakse näiteks nii Eestist kui teistest EL-i liikmesriikidest, on kohati ka paratamatu. Oleks ju arusaamatu, kui mõne teise EL-i liikmesriigi ministrit peetakse Eesti ajakirjanduses „meie ministriks“. Või näiteks Portugalist rääkides kirjutatakse Eestis: „meil siin Lissabonis“. Seega vajaks Euroopa identiteedi omaksvõtmise täpsem uurimine kvalitatiivsemat lähenemist, näiteks diskursusanalüüsi näol.

Kvalitatiivse analüüsiga saaks ka edasi uurida, kas nii meie- kui nemad-vormi puudumine võib omakorda viidata Euroopa identiteedi omaksvõtule. Samuti annaks kvalitatiivne lähenemine võimaluse tabada „meie“ ja „nende“ eristamist muude sõnade ja lauseehituste puhul. Näiteks tegusõnad: teeme ja otsustame võivad viidata samuti ühisele „meiele“, ent kui tegusõnade ees polnud sõna 'me' või 'meie', ei läinud need käesolevas töös arvesse.

Nemad-vormi teiste EL-i liikmesriikide puhul – mida esines nemad-vormist enim – kasutati sageli juhul, kui liikmesriik oli lahkkelide või muude probleemide tõttu loo fookuses. Näiteks Kreeka rahaliste raskuste tõttu, Ühendkuningriik liidust lahkumisel või Poola vastumeelsus valida Donald Tusk tagasi EL-i nõukogu presidendiks. Kuigi seda töös otseselt ei uuritud, näitab seegi tegelikult seda, et EL-i ühte hoidmist esineb avalikkuses rohkem, kui see võib välja paista.

Kuna uudisartikleid kirjutavad lõpuks ikkagi ajakirjanikud, jäi töö autorile silma, et ajakirjanike lähenemine „meile“ ja „nendele“ võib erineda ajakirjanike vanuse järgi. Mõistagi vajaks see täpsemat uurimist, aga töö autorile jäi subjektiivne mulje, et vanemas eas ajakirjanikud kipuvad rohkem nimetama Eestit „meieks“ ja EL-i või teisi liikmesriike „nendeks“, kui nooremad ajakirjanikud.

5.4. Muud tähelepanekud

Kuivõrd selles töös läheneti ajakirjandusele pigem kvantitatiivselt, võisid kvalitatiivsed muutused EL-i teemade kajastamisel märkamata jääda. Näiteks võiks kvalitatiivselt edasi uurida kasvõi seda, milliseid tegu- ja omadussõnu kasutatakse koos EL-iga ning millise tegumoega lausetes EL esineb. Omadussõnad näitaksid, mida ja kuidas EL Eesti

ajakirjanduse arvates teeb, mis omakorda annaks aimu, milline on EL-i kuvand. Umbisikulist tegumoodi saaks tõlgendada kui EL-ile eemalt vaatamist. Isikulise tegumoe puhul võiks aga jälgida, kes ja mida EL-i nimel räägib. See näitaks, kes prevaleerivad EL-i karakteri loomist ja kuidas nad seda sisustavad.

Kvalitatiivsed muutused võisid töö autori subjektiivsel hinnangul jääda peitu ka näiteks nendesse artiklitesse, mis valimisse ei kuulunud. Näiteks võis valimi moodustamisel täheldada, et EL on muutunud Eesti ajakirjanduses aja jooksul iseenesest mõistetavamaks taustsüsteemiks, millele artiklites viidatakse, ehkki see pole uudise peamine teema.

Näiteks jäi valimist välja 1. märtsil 2017 Postimehes ilmunud artikkel „Eesti inimesed elavad paremini kui kunagi varem“², mis rääkis sellest, et võrreldes 2017. aasta tähtsamaid majandusnäitajaid kümne aasta taguse majandusbuumi tipuga, pole Eesti inimesed elanud kunagi nii hästi kui praegu. Artiklis on lõik: „[Swedbanki vanemökonomit Tõnu] Mertsina tõi välja, et kuigi pikas vaates on Eesti elanike ostujõu ja elatustaseme lähenemine Euroopa Liidu keskmisele olnud väga kiire, on see viimasel ajal aeglase majanduskasvu tõttu pidurdunud.“

EL-iga liitumisel oli Eesti ajakirjanduses palju lugusid peamise fookusega just sellel, kuidas Eesti erinevad sotsiaalmajanduslikud näitajad suhestuvad teiste EL-i liikmesriikidega. Põhjus oli ilmselt uudisväärtuslikkuses, sest erinevused oli algselt märgatavalt suuremad. Viimane näide annab aga märku sellest, et võrdlus ülejäänud EL-iga on muutunud vähemtähtsaks ja fookus on nihkunud Eesti enda näitajatele. See ei pruugi tähenda, et erinevusi sotsiaalmajanduslikes näitajates Eesti ja ülejäänud EL-i vahel enam pole või need on nii väikseks muutunud. Pigem seda, et pidev võrdlus ei pälvi enam tähelepanu.

Samuti võib näiteks tuua 31. jaanuaril 2016 Postimehes ilmunud artikli „Naiste varjupaigad seisavad tõsise kohtuvaidluse äärel“³, mis jäi ka valimist välja. Lugu rääkis ministeeriumilt loodetust vähem toetusraha saanud naistekeskusest, kes plaanis konkursi

---

² <https://leht.postimees.ee/4031239/>

³ <https://leht.postimees.ee/3521687/>

tulemused kohtus vaidlustada, ent mis omakorda tähendaks 12 maakonnas tugikeskuste sulgemist. Seega keskendus artikkel Eesti-sisesele sotsiaalvaldkonna probleemile. Ent loo teeb tähelepanuväärseks järgnev lühike lõik: „Euroopa Parlamendi soovitude järgi peaks 10 000 elaniku kohta olema üks varjupaigakoht. Kuigi Hiiumaal elab ainult 8500 inimest, toetatakse seal tänavu varjupaiga loomist.“ See on jällegi näide sellest, kuidas pealtnäha EL-i kauges teemas tuuakse paralleel ja taustsüsteem EL-iga, mitte ei vaadata küsimust üksnes Eesti-keskselt.

Kvalitatiivsete meetoditega ilmneks tõenäoliselt ka märgatav erinevus, milline oli EL-i vanemate liikmesriikide suhtumine uuematesse, sealhulgas Eestisse, pärast 2004. aastal toimunud suurt laienemist ja kuidas see on aja jooksul muutunud. Valimi moodustamisel ja kodeerimisel oli töö autorile suureks üllatuseks, kui halvustav ja põlastav oli toona suhtumine uutesse liikmesriikidesse. Sisuliselt väljendati uute riikide odavtööjõu sisserände kartuses suhtumist, millesarnast võis kohata Eestis 2015. aastal alguse saanud rändekriisi ajal sõjapõgenike suhtes. Vanemate liikmesriikide suhtumine uuematesse tundub olevat vähemalt ajakirjandusest tänaseks kadumas.

Mõistagi annaks teistsuguse tulemuse ka see, kui vaadelda uudiste asemel hoopis arvamuskäsitlusi ja ajalehtede juhtkirjasid, mille autoritel on vabamad käed, kui uudiseid kirjutavatel ajakirjanikel. Samas ei töötaks üksnes arvamuskäsitluste vaatlemise puhul samad kategooriad, mida kasutati selles töös. Sel juhul peaks küsima muid küsimusi, sest arvamuskäsitlustest näiteks käesolevas töös kasutatud euroopastumise definitsiooni järgset konstruktsiooni taga ajada poleks tõenäoliselt erilist mõtet. Kuivõrd uudis- ja arvamuskäsitlused on olemuselt väga erinevad, tuleks ka selgelt läbi mõelda, kas ja mis tingimustel neid on võimalik koos uurida. Kui aga keskenduda pelgalt arvamuskäsitlustele, tasuks esmalt juurelda, mida nende vaatlemisel loodetakse teada saada. Veelgi enam: mida saadav tulemus akadeemilisse debatti juurde annaks?

Omaette põnev uurimisobjekt võiks olla seegi, et kes figureerivad EL-i eestkõnelejatena kriiside korral. Töö käigus jäi autorile silma, et nii mõnelgi juhul oli kõige teravamate probleemide lahenduse otsimise juures Saksamaa liidukantsler Angela Merkel, mitte

näiteks Euroopa Komisjoni juht või EL-i välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja.

Kokkuvõte

Magistritöö keskendus euroopastumise mustri määratlemisele, Eesti ja terve Euroopa Liidu (EL) suunalise euroopastumise tuvastamisele ning EL-i identiteedi tekke uurimisele Eesti ajakirjanduses aastatel 2003 kuni 2017. EL-i identiteet tähendas käesolevas töös seda, mil määral näeb Eesti end osana EL-is.

Euroopastumise suunda ja EL-i identiteeti uuriti Eesti üleriigilistes kvaliteetpäevalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht kvalitatiivse ja kvantitatiivse kombineeritud kontentanalüüsiga. Valim koosnes 701-st artiklist. 2003. aasta algus on perioodi alguseks valitud seetõttu, et sel aastal toimus Eestis EL-iga liitumise referendum ehk Eesti polnud veel isegi otsustanud, kas liitub EL-iga või mitte. Nõnda võib eeldada, et EL-i identiteedi kujunemine oli Eesti avalikkuse jaoks veel algusjärgus. Periood lõpeb aga 2017. aasta lõpuga. 2017. aasta teises pooles pidas Eesti oma esimese Euroopa Liidu Nõukogu eesistumise. Eesistumist nimetati nii ametnike, poliitikute kui ajakirjanduse poolt Eesti küpsuseksamiks EL-is. Seega on vaatlusalune periood kahe märgilise verstaposti ehk liitumiseelse arutelu ja küpsuseksamiks nimetatud eesistumise vahel.

Töö esimeses osas tugineti Brüggemanni ja Kleinen-von Königslöwi (2009a: 34) loodud teoreetilisele mudelile, mis võimaldas tuvastada ajalehtede sisu euroopastumise erinevaid mustreid. Töö teine osa keskendus Eesti ja terve EL-i suunalise euroopastumise konstruktsiooni tuvastamisele, mille jaoks tuletati definitsioon euroopastumise erinevatest tõlgendustest. Samuti jälgiti EL-i omaks võtmist lähtuvalt Euroopa identiteedi erinevatest teoreetilistest lähenemistest.

Töö tulemustest selgus, et EL-i teemade käsitus Eesti ajakirjandus liigub kõikehõlmava euroopastumise mustri suunas. See tähendab, et keskendutakse nii EL-i institutsioonidele ja EL-i poliitikale kui ka teistele EL-i liikmesriikidele. Samas on EL-i teemade käsitluse euroopastumine kaldu EL-i institutsioonide ja EL-i poliitika suunas. Eesti ja terve EL-i suunalise euroopastumise konstruktsiooni esines läbi vaatlusaluse perioodi umbes kolmandikes EL-i teemalistes artiklites. Eesti on pidamas end üha enam

osaks EL-ist, mida kinnitab asjaolu, et Eesti „meieks“ nimetamine on Eesti ajakirjanduses vähenenud ja terve EL-i „meieks“ nimetamine seevastu suurenenud. Ühtlasi selgus, et enim peavad kogu EL-i ühtseks „meieks“ EL-i poliitikud ja ametnikud.

Summary

Keywords: Europeanization, European public sphere, European identity, news media

EUROPEANIZATION AND IDENTITY OF THE EUROPEAN UNION IN ESTONIAN NEWS MEDIA 2003–2017

During the years many authors have argued whether the creation of European public sphere is possible, or is the absence of common language, media space and European identity too big of an obstacle. There are also those who suppose that European public sphere already exists. During the last two decades several publications focusing on European Union's (EU) politics have gained momentum (i.e. EURACTIV, EUobserver, Politico Europe), but none of these are accessible in all EU's official languages. Therefore these publications are not available to all Europeans. These news sites are mainly followed by politicians, civil servants and observers. Consequently, without the existence of a wider common media that covers and analyses EU-focused news, this function falls to the hands of each member state's local press.

Local journalists usually prioritize domestic matters first, which is why the news about EU often falls into the 'foreign news' category and therefore gets less attention. Also, the local journalism tends to see EU from each member state's own viewpoint. Many studies (Brüggemann and Kleinen-von Königslöw, 2009; Alarcón, 2010) have confirmed that different countries' newspapers have very distinct approach towards the EU. Estonia has been a member of EU for 14 years. How do Estonian newspapers see EU and does Estonia sees itself as part of the EU? Also, how has it changed during the membership? These are the main questions this master's thesis is focused on.

Specifically, this paper explores the pattern of Europeanization, Europeanization's occurrence towards Estonia and whole EU and the identity of EU in Estonian news media from 2003 to 2017. Therefore the period is 15 years in total. EU's identity is defined as to what extent does Estonia see itself as a part of EU. The year 2003 is chosen as a starting point because that year the referendum to join EU took place and Estonia had not yet decided whether it wanted to join the union. It can be said that the

development of Estonia's EU identity was at a starting point. The research period ends with 2017, when Estonia held its first presidency of the Council of the European Union. The presidency was seen by officials, politicians and media as a "final exam" for Estonia. Thus, the research period falls between two important milestones. The direction of Europeanization and the identity of European Union was studied on two nation-wide quality daily newspapers *Postimees* and *Eesti Päevaleht* using qualitative and quantitative combined content analysis. The research sample consisted of 701 articles.

The first part of the thesis is based on Brüggemann's and Kleinen-von Königsłow's (2009a: 34) theoretical model, which enables to determine the different patterns of Europeanization in newspapers. The second part is focused on identifying construction of Europeanization towards Estonia and whole EU. Thirdly it is observed how well Estonia has adopted EU based on various European identity theoretical approaches.

The results showed that Estonian news media is moving towards the pattern of comprehensive Europeanization. This means that media focuses both on EU institutions and EU politics as well as the events happening in other EU member states. On the other hand, the Europeanization of EU topics is inclined towards EU institutions and EU politics. Europeanization towards Estonia and whole EU were found in one third of EU-focused articles throughout the period. Also, Estonia is more and more seeing itself as part of EU, which is supported by the fact that calling Estonia "us" has decreased and naming the entire EU "us" has increased. At the same time, it appeared that EU politicians and officials are the likeliest to call the whole EU "us".

Kasutatud kirjandus

- Adojaan, A. (2005). *Euroopa Liit Eesti meedias: Infosisendi ja meediaväljundi võrdlus*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Alarcón, A. V. M. (2010). Media representation of the European Union: Comparing newspaper coverage in France, Spain, and the United Kingdom. *International Journal of Communication* 4: 398–415.
- Belluati, M. (2016). Signs of Europeanization?: the 2014 EP election in European newspapers. *Italian Political Science Review/Rivista Italiana Di Scienza Politica*, 46(02), 131–150. DOI: 10.1017/ipo.2016.10
- Brüggemann, M. (2005). How the EU Constructs the European Public Sphere. Seven Strategies of Information Policy. *Javnost-The Public*. Vol. 12(2): 57–74. DOI: 10.1080/13183222.2005.11008888
- Brüggemann, M. ja K. Kleinen-von Königslöw. (2009a). “‘Let’s Talk about Europe’: Why Europeanization Shows a Different Face in Different Newspapers.” *European Journal of Communication* 24(1): 27–48. DOI: 10.1177/0267323108098944
- Brüggemann, M. ja Kleinen-Von Königslöw, K. (2009b). *Let’s talk about Europe. Explaining Vertical and Horizontal Europeanization in the Quality Press*. SAGE Publications. DOI: 10.5167/uzh-80107
- Checkel, J. T., ja Katzenstein, P. J. (2009). *European identity*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511806247
- De la Porte, C. ja Van Dalen, A. (2016). Europeanization of national public spheres? Cross-national media debates about the European Union’s socio-economic strategy. *European Politics and Society*, 17(3), 279–293. DOI: 10.1080/23745118.2015.1091171
- Delanty, G. ja Rumford, C. (2005). *Rethinking Europe: social theory and the implications of europeanization*. London ; New York: Routledge.
- Gerhards, J. (2001). „Missing a European Public Sphere“. Kohli, M. ja Novak, M. (Toim). *Will Europe Work? Integration, Employment and the Social Order* (145–158). London: Routledge.

- Heikkilä, H., ja Kunelius, R. (2006). Journalists Imagining the European Public Sphere: Professional Discourses About the EU News Practices in Ten Countries. *Javnost - The Public*, 13(4), 63–79. DOI: 10.1080/13183222.2006.11008925
- Kangaspuro, M. (Toim). (2007). *Constructed identities in Europe*. Helsingi: Aleksanteri Inst.
- Konohovs, A. (2011). *The Coverage of the European Union in Latvian Media: A Brussels and Riga Perspective*. Magistritöö. University of Amsterdam, Graduate School of Communication.
- Ladrech, R. (1994). Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 32(1), 69–88. DOI: 10.1111/j.1468-5965.1994.tb00485.x
- Lass, L. (2010). 2009. aasta Euroopa Parlamendi valimiste meediakajastus: Eesti rahvusvahelises võrdluses. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaal- ja haridusteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Lass, L. (2013). *Vahetu õppimise ja töötamise kogemus hoiakute kujundajana EL-i suhtes*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaal- ja haridusteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Lewandowska-Tomaszczyk, B., ja Tomaszczyk, J. (2012). We in the Union: A Polish perspective on identity. P. Bayley & G. Williams (Toim). *European Identity* (lk 224–257). Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199602308.003.0008
- Priks P. ja Veebel V. (2004). “Otsides lahendust demokraatia defitsiidile Euroopa Liidus: kaasav demokraatia Euroopa Tulevikukonvendi näitel”, *Tartu Ülikooli Euroopa Kolledži toimetised*, nr.21.
- Pullerits, E. (2007). *Euroopa avalikkus ja euroinfo Eestis*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Radaelli, C. (2003). The Europeanization of Public Policy. In Featherstone K, Radaelli CM (Toim). *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press, 27-56.
- Riffe, D., Aust, C. F., ja Lacy, S. R. (1993). The Effectiveness of Random, Consecutive Day and Constructed Week Sampling in Newspaper Content Analysis. *Journalism Quarterly*, 70(1), 133–139. DOI: 10.1177/107769909307000115

- Risse T. (2003). *An Emerging European Public Sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators*. Paper presented to the Annual Meeting of the European Union Studies Association (EUSA), Nashville TN, 27-30 märts, 2003.
- Risse, T. ja Grabowsky, J. K. (2008). *European Identity Formation in the Public Sphere and in Foreign Policy*. RECON Online Working Papers Series 4, RECON.
- Stokes, J. C. (2003). *How to do media & cultural studies*. London; Thousand Oaks, Calif.: SAGE.
- Thiel, M. (2011). Newspaper Discourse and Public Spheres. M. Thiel, *The Limits of Transnationalism* (lk 127–169). New York: Palgrave Macmillan US. DOI: 10.1057/9780230119024_6
- Veermäe, Ü. (2007). *Euroopa Liidu representatsioon kolmes Eesti ajalehes märtsis 2005 ja 2007*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- Wiesner, C. (2007). European Identity and Its Relation to EU Democratisation: Normative and Methodological Considerations. Kangaspuro, M. (Toim). *Constructed identities in Europe* (lk 33–48). Helsingi: Aleksanteri Inst.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Kärner, E. (Toim.) Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Kodeerimisjuhend

A. Artikli üldandmed

- A1. Väljaanne
- A2. Ilmumise aasta
- A3. Kuupäev
- A4. Rubriik
- A5. Pealkiri ja hüperlink

B. Euroopastumise mõõtmised

B1. Kas artiklis on mainitud EL-i institutsioone? (Euroopa Komisjon; Euroopa Parlament; EL-i Ülemkogu; EL-i Nõukogu, kaasaarvatud eesistujariik; EL-i Keskpank, Euroopa Kohus, Kontrollikoda või muu institutsioonidevaheline asutus)

- 0. Ei
- 1. Jah

B2. Kas artikli peamine fookus on EL-i poliitikal?

- 0. Ei
- 1. Jah

B3. Kas artikli peamine fookus on EL-i liikmesriikidel?

- 0. Ei
- 1. Jah

B4. Kas teisest EL-i liikmesriikidest pärit kõneisik saab artiklis sõna rohkem kui ühes lauses?

- 0. Ei
- 1. Jah

C. EL-i teemade konstrueerimine

C1. Milliseid EL-i teemasid artiklis nimetatakse?

- 1. EL-i laienemine, EL-iga liitumine
- 2. EL-ist lahkumine
- 3. EL-i sisepoliitika
- 4. EL-i välispoliitika
- 5. EL-i ühine raha euro
- 6. EL-i majandus
- 7. Muu (kui uudises nimetatud EL-i teema ei kvalifitseeru ühegi eelpool nimetatud koodi alla, kirjutada see eelnevatele vastustele sarnase üldistusastmega koodi järel sulgudesse sõnadega välja, teema kordumisel luua eraldi kood)

C2. Millisele riigile keskendub artiklis käsitletava EL-i teema fookus?

1. Eestile
2. Teistele EL-i liikmesriikidele
3. EL-i kandidaatriikidele
4. Kolmandatele riikidele (pole EL-i liikmes- ega kandidaatriik)
5. Koostööle erinevate riikide vahel (kirjutada riigid sarnase üldistusastmega koodi järel sulgudesse sõnadega välja)
6. Tervele EL-ile
7. EL-i teema käsitluse fookus pole üheselt määratletav

C3. Kus asub artiklis kirjeldatud EL-i teema sündmuste ja tegevuse toimumiskoht?

1. Eesti (väljaarvatud eesistumisega seoses)
2. EL-i institutsiooni asukoht (Brüssel, Strasbourg, Luksemburg, Frankfurt ja eesistujariik, kui neid kohti mainitakse EL-i institutsiooni tõttu)
3. Teine EL-i liikmesriik (sobivad ka Brüssel, Strasbourg, Luksemburg, Frankfurt, nende asukohariigid ja eesistujariik, kui neid kohti ei mainita EL-i institutsiooni tõttu)
4. EL-i kandidaatriik
5. Kolmas riik
6. Terve EL
7. Toimumiskoht pole üheselt määratletav
8. Muu (kirjutada toimumiskoht sarnase üldistusastmega koodi järel sulgudesse sõnadega välja)

C4. Kes on artiklis sõna saavad osapooled?

1. Eesti, Eesti riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
2. Eesti teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
3. Teine EL-i liikmesriik, selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
4. Teise EL-i liikmesriigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
5. Teine EL-i kandidaatriik, selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
6. Teise EL-i kandidaatriigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
7. EL, EL-i institutsioon või seda esindav poliitik, ametnik või ametlik dokument
8. EL-i teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
9. Kolmas riik (pole EL-i kandidaat- ega liikmesriik), selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
10. Kolmanda riigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
11. Muu (kirjutada koodi järel sulgudesse sõnadega välja)
12. Osapool(ed) pole üheselt määratletav(ad)

C5. Kes on artikli peategelane ehk aktiivne osapool?

1. Eesti, Eesti riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
2. Eesti teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
3. Teine EL-i liikmesriik, selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
4. Teise EL-i liikmesriigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
5. Teine EL-i kandidaatriik, selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
6. Teise EL-i kandidaatriigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
7. EL, EL-i institutsioon või seda esindav poliitik, ametnik või ametlik dokument
8. EL-i teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
9. Kolmas riik (pole EL-i kandidaat- ega liikmesriik), selle riigiasutus või poliitik, riigitegelane, ametnik või ametlik dokument
10. Kolmanda riigi teadlane, ekspert, ettevõtja, ajakirjanik või uuring
11. Muu (kirjutada koodi järel sulgudesse sõnadega välja)
12. Peategelane pole üheselt määratletav

D. „Meie“ ja „nemad“

D1. Kes on artiklis „meie“?

1. Eesti
2. Teine EL-i riik
3. EL-i kandidaatriik
4. Terve EL
5. Kolmas riik
6. Muu (kirjutada koodi järel sulgudesse sõnadega välja)
7. Artiklis ei esine meie-vormi

D2. Kes on artiklis „nemad“?

1. Eesti
2. Teine EL-i riik
3. EL-i kandidaatriik
4. Terve EL
5. Kolmas riik
6. Muu (kirjutada koodi järel sulgudesse sõnadega välja)
7. Artiklis ei esine nemad-vormi

Lisa 2. Euroopastumise mustrite arvutuskäik

Tabel 3. Euroopastumise mustrite arvutuskäik

	B1. EL-i institut- sioonide nähtavus	B2. Fookus EL-i poliitikal	Tulemus verti- kaalsel teljel	B3. Fookus teistel EL-i riikidel	B4. Teise EL-i riigi kõneisiku nähtavus	Tulemus horison- taalsel teljel
2003–2005	176	139	-3,1	33	56	-4,1
Artiklite arv perioodil	255	255		255	255	
Protsent	69,0	54,5	61,8	12,9	22,0	17,5
2006–2008	82	64	6,7	15	23	-2,9
Artiklite arv perioodil	102	102		102	102	
Protsent	80,4	62,7	71,6	14,7	22,5	18,6
2009–2011	72	52	-1,6	24	24	2,9
Artiklite arv perioodil	98	98		98	98	
Protsent	73,5	53,1	63,3	24,5	24,5	24,5
2012–2014	68	59	2,0	18	17	-3,1
Artiklite arv perioodil	95	95		95	95	
Protsent	71,6	62,1	66,8	18,9	17,9	18,4
2015–2017	118	79	0,4	48	44	8,9
Artiklite arv perioodil	151	151		151	151	
Protsent	78,1	52,3	65,2	31,8	29,1	30,5
Kõik kokku	516	393		138	164	
Artiklite arv kokku	701	701		701	701	
Protsent kokku	73,6	56,1	64,8	19,7	23,4	21,5

Näidisarvutus: Aastatel 2003–2005 esines 176 artiklit, milles nimetati EL-i institutsioone ning 139 artiklit, mille fookus oli EL-i poliitikal. Selle perioodi valim koosnes kokku 255-st artiklist, mis tähendab, et mõlemad näitajad moodustavad vastavalt 69% ja 54,5% perioodi artiklite arvust, mille omakorda keskmine on 61,75%. Kogu valimi keskmisega (64,85%) võrreldes on see 3,1 võrra väiksem näitaja. Seega on 2003–2005 perioodi vertikaalse telje tulemus -3,1%.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Otti Eylandt (isikukood 38808254215) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Euroopastumine ja Euroopa Liidu identiteet Eesti ajakirjanduses 2003–2017“, mille juhendaja on Heiko Pääbo,

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ (kuupäev)

(allkiri)